тай Русины въ Галичинѣ и на Украинѣ. Голосъ розбудженого житя сусѣдôвъ доходивъ и на Подкарпатску Русь та найшовъ добру почву у серцѣ молодого Духновича, котрый тогды кончивъ богословскѣ школы.

Онъ озвався тогды громкôю пѣснею до своихъ братôвъ:

Подкарпатскіи Русины оставьте глубокій сонъ!..

Чи не видите, что другѣ народы встали? Берѣться до працѣ и орѣть запустѣлу ниву!

Пѣсня та еще нынѣ звучить въ ушахъ кождого Русина, котрый за словами Духновича спѣвае.

Я Русинъ бувъ, есьмъ и буду,
Я родився Русиномъ.
Честный мой рôдъ не забуду,
Останусь его сыномъ.

Людей, котрѣ пѣснями до насъ промовляють, звыклы мы называти поетами. Такимъ поетомъ або спѣвцемъ бувъ и Александеръ Духновичъ. Его пѣснѣ промовляють до серця народа, до народного чувства и дають силу до працѣ надъ двигненямъ нашого народа.

Не лишъ загрѣваючѣ до працѣ пѣснѣ складавъ намъ Духновичъ, але самъ брався до роботы и подвигавъ народъ до высшоѣ освѣты. Онъ знавъ, что школа найскорше поведе его для тоѣ цѣли. Тому пише онъ книжки для руськоѣ школы, букваръ, граматику, библію та другѣ учебники. Для народа зложивъ зновъ молитвенникъ „Хлѣбъ души“ любленый всѣми не лишъ у насъ, але такожъ и въ Галичинѣ.

Любленый онъ бывъ своимъ народомъ, котрого познавъ близше, бо окончивши науку, ставъ священникомъ и працювавъ на селѣ. Своею працею добився скоро высокого становища, бо вже 1843 року ставъ каноникомъ пряшевского собора. Тамъ розвивавъ дальше свою народну дѣяльнôсть ажъ до смерти т. е. до р. 1865. Чуючи конецъ свому житю, склавъ еще пѣсню, въ котрѣй просивъ, чтобы его поховали

На Бескидѣ, въ роднôмъ краю,
Въ тôмъ для мене милôмъ раю,
Гдемъ узрѣвъ свѣтъ . . .

П.

АЛЕКСАНДЕРЪ ДУХНОВИЧЪ:

ЛЕБЕДИНАЯ ПѢСНЯ.

Ой дитята, соколята,
Змагайтеся на крылята!
Бо я уже соколъ старый,
Ужъ мнѣ крыла поламаны.
Совершивъ я мою жизнь,
Днесь пою послѣдну пѣснь;
Пѣснь послѣдню для васъ милыхъ,
Соколиковъ сизокрылыхъ,

На Бескидѣ, въ роднôмъ краю,
Въ тôмъ для мене милôмъ раю,
Где узрѣвъ я свѣтъ, тамъ лежати
Хочу, вѣчно спочивати,
Схороните мя въ дубравѣ,
При скалахъ; въ густôй темрявѣ.
Сами здоровѣ спѣвайте,
И на батька памятайте!

Заяць и Медвѣдь.

Живъ собѣ въ однôмъ лѣсѣ Медвѣдь, та такій дужій та лютый, що не приведи Господи! Пôйде було по лѣсѣ и дусить та роздирае все, что здибле: одно зѣсть, а десятеро й такъ покине, тôлько дармо житя збавить. Лѣсъ бувъ великій и звѣрины въ нѣмъ богато, та про те страхъ пôшовъ на всѣхъ. Аджежъ такъ и року не мине, а въ цѣлôмъ лѣсѣ души живоѣ не лишиться, коли Бурмило буде такъ господарювати. Рада въ раду, присудили звѣрѣ такій способъ. Выслали до Медведя депутацію и велѣли ему сказати:

— Великоможный нашъ дѣдичу, пане Медведю! Почто ты такъ знущаешься? Одного зъѣшь, а десятьохъ зо злости розôдрешь и покинешь? Адже такъ до року, то и души живоѣ въ лѣсѣ не стане. Лѣпше ты ось что зроби. Сиди собѣ спокойно въ своѣй гаврѣ, а мы тобѣ будеме кождый день присылати одного изъ межи насъ, чтобы ты его зъѣвъ.

Выслухавъ Медвѣдь тоѣ мовы, тай каже:

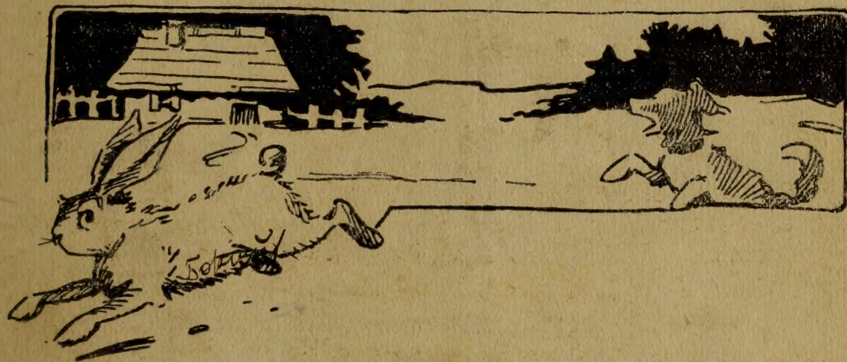
— Добре! Але памятайте собѣ, якъ мене хоть одного дня ошукаете, то я васъ усѣхъ пороздираю!

Одъ того дня почали звѣрѣ день поза день посылати Медведеви одного зъ межи себе на страву. Чи трапиться старе та немочне, чи бѣдна вдовиця, котрôй и жити не хочеться на свѣтѣ, чи дурновате яке вдасться и не умѣе собѣ рады дати на свѣтѣ, заразъ звѣрѣ посылають се до Медведя, а той не пытае, розорве тай харчуеся собѣ спокойно.

Далѣ не стало вже старыхъ, дурныхъ та осиротѣлыхъ, прійшлося выбирати изъ такихъ, что имъ не хотѣлося вмирати. Почали кидати

день у день жеребъ: на кого впавъ жеребъ, той мусѣвъ ити до Медведя и датися ему зъѣсти.

Одного дня выпавъ жеребъ на Заяця. Перелякався бѣдный Заяць такъ, что не суди Боже, та что было робити? Ходили другѣ, мусить и онъ. И не змагався, только выпросивъ собѣ годинку часу, абы съ жȏнкою и дѣточками попрощатися. Та поки тамъ жȏнку знайшовъ, поки всю свою сѣмью скликавъ, поки попращалися та наплакалися та наобȏймалися, то вже сонце геть съ полудня звернуло. Вконцѣ прійшлося Заяцеви рушати въ дорогу. Иде бѣдолаха до медвежоѣ гавры.

Та не думайте, что иде заячимъ крокомъ-скокомъ, что бѣжить вѣтрови на здогонъ! Гай, гай! Теперь бѣдному Заяцеви не до скокȏвъ! Иде нога поза ногу, иде тай постойкуе, та все ряснѣ сльозы втирае, та зȏтхае такъ, что ажъ лѣсомъ луна йде. Ажъ ось бачить, середъ лѣса криниця камяна, оцямрована, а въ низу вода глубока . . .

Ставъ Заяць надъ цямриною, заглядае въ низъ, а его слезы капъ-капъ у воду. Та побачивши у водѣ свою подобу, почавъ ѣй придивлятися уважно, и наразъ повеселѣвъ и ажъ пȏдскочивъ изъ радости. Въ его головѣ заблисла щаслива думка, якъ бы ему й самому одъ смерти уратоватися и всѣхъ звѣрѣвъ выбавити одъ сего лютого та безрозумного Медведя. И вже не плачучи и не зȏтхаючи, а что духу бѣжучи, онъ поспѣшавъ до медвежоѣ гавры.

Было вже близько вечера. Медвѣдь весь день сидѣвъ у своѣй гаврѣ та ждавъ, коли то звѣрѣ пришлють ему когось на обѣдъ. Ждавъ и не мȏгъ нѣкого дождатися. Голодъ почавъ ему докучати и разомъ зъ голодомъ почала злость подступати пȏдъ серце.

— Что то значиться, — ревѣвъ Медвѣдь. — Что они собѣ думають? Чи забули про мене, чи може имъ здаеся, что одною вороною я маю

бути два дни сытый? О, проклятѣ звѣрѣ! Коли менѣ въ тôй хвилѣ не прійде одъ нихъ страва, то клянуся букомъ и берестомъ, что завтра скоро свѣтъ вырушу до лѣса и повидушую все, что въ нѣмъ е живого, и одного хвоста не лишу!

Та минала хвиля за хвилею, година за годиною, а страва не йшла. Надъ вечѣръ уже Медвѣдь не знавъ, что зъ собою зробити зъ голоду и лютости. Въ такôмъ настрою заставъ его Заяць.

— Га, ты помано, ты хлистику, ты гусяче повѣтря! — кричавъ на него Медвѣдь. — Что ты собѣ думаешь, что такъ пôзно приходишь? То я на тебе, такого комаря, маю цѣлый день о голодѣ ждати?

Затремтѣвъ Заяць, почувши медвежій крикъ и тѣ его слова, та по хвили стямився и станувши на заднихъ лапкахъ передъ Медведемъ, промовивъ якъ мôгъ найчемнѣйше:

— Великоможный пане дѣдичу! Не моя въ тôмъ вина, что такъ пôзно приходжу. И звѣрѣвъ не можешь винувати. Нынѣ въ день твоихъ имянинъ, они ще досвѣта зôбравшися выльосували були для тебе насъ

Покличу я у хижу
Сиротоньку маленьку,
Дамъ хлѣба, дамъ одежу
тепленьку.

Положу въ теплѣ спати,
Най ѣй солодко спиться.
Може ѣй рôдна мати
присниться!

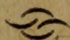
Бѣлка.

Вовкъ лежавъ пôдъ деревомъ и спавъ. Бѣлка скакала по деревѣ и упала на вовка. Вовкъ прокинувся и хотѣвъ еѣ зѣсти. Бѣлка почала просити: „Пусти мене!“ Вовкъ сказавъ: „Добре! я пущу тебе, толь-

ко ты скажи менѣ: чого вы бѣлки такѣ веселѣ? Менѣ завсѣгды нудьга, а вы все тамъ у горѣ бавитесь та скачете“. Бѣлка одповѣла: „Спершу пусти на дерево, тогды й скажу, а то я тебе боюся“. Вовкъ бувъ неголодный и пустивъ.

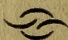
Бѣлка поскакала на дерево и одти сказала: „Тобѣ тымъ нудьга, что ты злый. Тобѣ злôсть серце палить. А мы веселѣ тымъ, что намъ нѣколи не хочеться зла робити.

Якъ зимують звѣрѣ.

Настае осѣнь. Опадае листъ зъ дерева. Трава мерзне, вяне, сохне. Холодный вѣтеръ вѣе, дощъ холодный якъ черезъ сито сѣе безъ перестанку. Починаються морозы. Все, что живе, журиться, якъ зиму прожити.

Домашня скотина та птиця загинулибы зъ холоду и голоду, колибы чоловѣкъ не постарався про нихъ. Онъ дае имъ притулокъ у стайнѣ и въ хлѣвѣ, онъ ихъ годуе, доглядае и сокотить. Но дакотрому сотворѣню стае зимою труднѣйше. Хижій звѣрь, что мясомъ живиться, — вовкъ, лисиця — ховаеться въ нору або, въ пущу и лишъ по добичу выбѣгае зъ вôдти. Ловлять они меншого звѣря: якъ отъ заяця або и бôльшого, часомъ навѣть домашнього скота — коня, корову, свиню, овцю. Деякѣ изъ звѣрѣвъ, напримѣръ медвѣдь, засыпляють на зиму, а прокидаються ажъ зъ весною. Тогды вылазять они худѣ и выснаженѣ послѣ довгого посту. Суть зновъ и такѣ звѣрѣ, котрѣ и лѣтомъ на зиму памятають. Бѣлка все лѣто носить орѣшки и жолудѣ въ свое дупло, той не бѣдуе зимою. Но тяжко приходить бѣдному зайчикови зиму зимовати. Не стало листя на деревахъ, травы на землѣ — не стало й ему захисту, бо теперь чи звѣрь хижій, чи птиця легше его заглянуть. Ѣду мусить онъ здобувати собѣ изъ подъ снѣгу. А якъ глубокій снѣгъ припаде, голодный зайчикъ гризе молоду кору на деревахъ. Часомъ забѣжить у садокъ та погризе, попсуе молодѣ садовѣ дерева. А якъ бѣда притисне, то полохливый зайчикъ такоѣ смѣливости набереться, что и до оборога та стодоли прискаче и не одинъ колосокъ ускубне. Такъ бѣдуючи, ждуть звѣрѣ ясноѣ весны и теплого лѣта.

МАРІЯ ПÔДГОРЯНКА:

ЗАЙЧИКЪ.

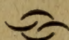
А нашъ зайчикъ въ лѣсѣ спавъ,
Ажъ тутъ зъ гукомъ стрѣлъ упавъ.
Пифъ, пафъ, пифъ, пафъ,
Ажъ тутъ зъ гукомъ стрѣлъ упавъ.

А нашъ зайчикъ весь дрожить,
Ажъ тутъ за нимъ песъ бѣжить,

Гавъ, гавъ, гавъ, гавъ,
Ажъ тутъ за нимъ песъ бѣжить.

Вже зайчику по тобѣ!
Часъ думати о собѣ!
Бимъ, бамъ, бимъ, бамъ,
Часъ думати о собѣ!

Ой ще менѣ не дзвонѣть,
Бо ще менѣ милый свѣтъ!
Микъ, смикъ, микъ, смикъ,
Тай и стративъ песикъ слѣдъ.

Мартова баба.

Переказъ изъ гуцульскоѣ Верховины.

Въ однôй хатѣ села Ясѣня жила баба съ невѣсткою. А була она дуже люта на свою невѣстку. Разъ въ мѣсяци мартѣ, якъ троха потеплѣло, сказала баба невѣстцѣ:

— Йди и принеси менѣ малинъ.

Невѣстка здивувалася и каже:

— А дежъ теперь е малины?

Але баба не дала собѣ говорити, бо хотѣла збутися невѣстки.

— Мусишь узбирати малинъ, бо якъ нѣ, то тебе страчу, убью!

Хоть якъ просила еѣ невѣстка, не помогло, таки мусѣла йти. И пôшла плачучи горами та скалами, куды еѣ очи понесли. Тымчасомъ на горы сѣла така мрака, что свѣта не видко и дуже постуденѣло. Иде невѣстка и тяжко плаче. Прійшла у Дурну Кичеру на гору. Тамъ лѣсъ такій, что якъ кто у него зайде, то не може выйти. Зойшла у долину на потôкъ; звôдтамъ на рѣжу (таку поляну межи лѣсами). Въ однôмъ изворѣ (дебрѣ) побачила ватерку (огонь) пôдъ смерекою. Коло тоѣ ватры сидѣли трое людей, грѣлися и курили люльки. Невѣстка вже дуже змерзла, пôдойшла и собѣ до ватры загрѣтися. Что то за люде — не знала, чи добрѣ, чи злѣ. Приходить до тыхъ людей, плачучи. А люде звѣдуються:

— Чого ты молодице плачешь? Что у зимѣ шукаешь?

Невѣстка одповѣла зô слезами въ очахъ:

— Якъ менѣ не плакати, коли мене баба послала, чтобы я малинъ назбирала! Якъ не назбираю малинъ, то не буду жити на свѣтѣ. А я ходжу, шукаю, заблудила въ лѣсѣ, а то вже далѣ и нôчь настане. И не знаю, де я зайшла...

А тѣ люде кажуть:

— Не бôйся, молодице, мы тобѣ дамо малинъ.

А то не були звычайнѣ люде, але три товариши: Вѣтеръ, Мѣсяць тай Сонце.

— Наставляй полы! — кажуть.

Набрали зъ ватри грани и наметали ѣй у подолокъ. Ще и station казували:

— На, неси у хату. Лишъ якъ мешъ нести, чтобы ты не дивилася на тоту грань, доки ажъ бабѣ не подашь. Попамятае баба тотѣ малины!

Подякувала невѣстка красно тымъ людямъ и пошла весела, куды они поправили еѣ на дорогу. Прійшла щасливо до хаты. Баба сейчасъ зъ крикомъ до неѣ:

— Чи ты принесла малины?

А она каже:

— На, ѣжь! — и высыпала бабѣ у катранъ (фартухъ).

Ажъ тогды побачила, что то не вугля, але направду малины, та ще такѣ великѣ, якъ грань тай такѣ черленѣ. Взала баба малины, ѣсть тай каже:

— Ну коли е малины у дебряхъ, то и паша буде! Йду я зъ козами у полонину!

А козъ було 12. Баба постригла вôвцѣ, дала вовну невѣстцѣ, абы пряла, а сама, въ полонину!

Для безпеки взяла на себе 7 сорочокъ, 7 сардакôвъ и 7 кожухôвъ. Кужѣлку зъ кужелею запхала за попружку (поясъ). Ще взяла у пазуху флояру (сопѣлку) и пôшла зъ козами назерцѣ такъ, чтобы еѣ нѣкто и не бачивъ.

Ишла зъ Ясѣня полонинами та нѣ въ querydnôмъ мѣсци воду не переходила, бо погнала козы верхами. Лишь дивувалася, что нѣгде малинъ не находить.

Та якъ звычайно у мартѣ, ударила шарга (снѣгъ зъ дощемъ), а потôмъ настала погана година. Почала промокати верхня одѣжь. Скинула она одинъ кожужъ, бо змокъ та тяжкій бувъ. Якъ змокъ другій, скине тай далѣ иде. Доти метала, поки не скинула изъ себе й послѣдну сорочку. Лишилася гола на студени. Чтобы не замерзнути, бѣгла скоро. Якъ вѣтеръ на хвилю розогнавъ хмары, еще побачила у долинѣ надъ рѣкою Тисою знакоме село Богданъ. Не задержовалася нѣ хвилины,

а бѣгла дальше. Минала горы, озера, скалистѣ шпицѣ; всюды дико и непривѣтно. Снѣгъ на горахъ, хто знае, якій глубокій, але зверха замерзлый и твердый, бо въ полудне троха бувъ надтопився. Опинилася ажъ на полонинѣ, що зовеся Великій Балтагôръ, або Гнитьеса, де выплывае рѣка Черемошъ. Снѣгъ сыпле якъ зъ мѣха. Якъ студеный вѣтеръ завѣявъ, якъ пôджаливъ бабу, а дощъ ударивъ, буря завила, что й свѣта не было видко — й тамъ баба розгубила козы. Тогды почала грати у флояру, напередъ тужноѣ, а якъ почуе голосъ козы, то заграе весело. Якъ однайшла козы, что одзывалися на голосъ знакомоѣ флояры, то поступала помаленьки дальше, бо думала, что до дому вертаеся, доки еще не прійшовъ до неѣ морозъ. Зайшла межи скалы, думаючи, что они заслонять еѣ одъ студени. Сонце сховалося за хмары, а вѣтеръ оббѣгъ довкола камѣнця, на якôмъ она стояла. — Камѣнь почавъ дрожати, а вѣтеръ каже до неѣ:

— Что ты така дурна баба! Выбралася зъ козами на полонину! Теперь тутъ закаменѣешь.

И баба закаменѣла тымъ разомъ зъ козами, что ишли напередъ неѣ. Передна коза ще перекривила голову на бôкъ и такъ закаменѣла.

Все то стоить и до нынѣ. А что баба передъ смертею заплакала, то зо скалы слезить вода и до теперь — и се есть перше жерело Черемоша. А вода тота така добра, что одпитися не можна, а чиста якъ слеза. Чтобы яка горяча днина, то вода тамъ така якъ лѣдъ студена.

Одъ того часу, якъ въ мартѣ йде филями вѣтеръ изъ снѣгомъ, стала межи Гуцулами приповѣдка:

— Се йде мартова баба зъ козами!

Такъ рисують дѣти въ Чехахъ. Спробуйте нарисувати щось подôбного.

Типографія „Политика“, Прага.

ВѢНОЧОКЪ

ДЛЯ ПÔДКАРПАТСКИХЪ ДѢТОЧОКЪ.

Выходить 15. кождого мѣсяця окрѳмъ юлія и августа.
Редакторъ: Дръ. ИВ. ПАНЬКЕВИЧЪ. Предплата Кч 12·— на рѳкъ. Поодиноке число Кч 1·20.
Выдае Шкôльный оддѣлъ цивильноѣ управы Пôдкарпатскоѣ Руси.

Адресъ: ВѢНОЧОКЪ, УЖГОРОДЪ, ул. Вараля ч. 32.

Рôчникъ II. Ужгородъ, 15. февраля (лютого) 1921. Число 2.

Александеръ Павловичъ.

Другимъ чоловѣкомъ на Пôдкарпатскôй Руси, котрый окремъ Духновича черезъ бôльше якъ 50 лѣтъ трудився для руського народа, бывъ Александеръ Павловичъ.

Народився онъ 1819. року въ селѣ Чорнімъ, шаришскоѣ столицѣ, где его отець бывъ священникомъ. Но скоро ставъ Павловичъ сиротою. Чотыри роки мавъ онъ, якъ померли ему родичи и бѣдный хлопчикъ мусѣвъ ити до родины своеѣ матери въ Галичину.

Въ Галичинѣ остававъ до 1834 року, а потомъ вернувъ кончити свои школы на Угорщину. Въ 1848 роцѣ покончивъ онъ богословскѣ науки въ Тирнавѣ и высвятився на попа.

Побутъ въ Галичинѣ не оставъ безъ слѣда въ душѣ Павловича. Въ 1830-тыхъ рокахъ тамъ зачалося розбуджовати руське народне житя. Руська интелигенція (священники, учителѣ, урядники) до того часу зовсѣмъ одчужилася была одъ народа, говорила и писала по польски. Повертати зачала она до свого народа, свого языка одъ часу, коли молодѣ студенты богословія у Львовѣ Маркіянъ Шашкевичъ, Яковъ Головацкій и Иванъ Вагилевичъ дали собѣ слово говорити и писати лишъ по руськи. Свою постанову они и выконали, бо вже въ 1835 роцѣ выголосивъ Шашкевичъ першу проповѣдь по руськи, а въ 1837 роцѣ выпустили у свѣтъ першу чисто руську книжочку „Русалка Днѣстровая“. Не лишъ Русины въ Галичинѣ збудилися зо сна, але въ томъ часѣ вже заговорили всѣ славяньскѣ народы, а найголоснѣйше Чехи та Сербы.

Все то доставалося до вѣдомости молодымъ Русинамъ на давнѣйшôй Угорщинѣ. Ихъ серця радовали ся тому, а праця ихъ сусѣдôвъ загрѣвала ихъ до роботы для забутого руського народа пôдъ Карпатами.

А вже коли въ 1848 роцѣ Русины галицькѣ одержали и политичну свободу, коли почали выдавати свои часописи, новинки, то молодѣ

Подкарпатскѣ Русины спѣшили на помочь и помагали розбуджовати руського духа.

Туды спѣшивъ такожъ и щойно высвяченый на попа Павловичъ. Засылае онъ свои пѣснѣ и стихи, якѣ самъ складавъ, до тамошнихъ новинокъ, а коли почали и пôдъ Карпатами появляти ся свои власнѣ новинки, то своими стихами поддержовавъ ихъ до конца свого житя.

Въ его пѣсняхъ, стихахъ видиме горячу любовь до свого народа. Писавъ онъ пѣснѣ патріотичнѣ, историчнѣ, побутовѣ та поучаючѣ.

Въ историчныхъ пѣсняхъ звеличувавъ славу своеѣ краины въ давныхъ часахъ. Въ патріотичныхъ — загрѣвавъ до працѣ надъ двигненямъ руського народа изъ тяжкого положеня. Въ побутовыхъ представивъ намъ житя руського народа въ его доли и недоли, а въ поучныхъ наставлявъ и учивъ народъ на добрѣ дѣла.

До конця свого житя не покидавъ пера и писавъ по руськи. Тогды, коли настали найгôршѣ часы для народного житя Подкарпатскихъ Русинôвъ, имя Павловича не сходило зъ устъ нашого народа а найбôльше на шаришскôй Маковицѣ, на котрôй перевѣвъ велику часть свого житя.

Умеръ въ 1900 Роцѣ дня 25. децембра, оставивши по собѣ память доброго сына Руси. Поховали его въ могилѣ коло церкви Вышне-Свидницкоѣ а на поставленôмъ надгробнôмъ памятнику виднѣе написъ:

> Памяти о. Александра Павловича, сына Маковицы,
> народного стихотворця, душпастыря свидницкого.

П.

ИЗЪ ПОЕЗІЙ АЛЕКСАНДРА ПАВЛОВИЧА.

МОГИЛА ПÔДЪ БАРДІОВОМЪ.

I.

Зъ надъ синього Дону
Козакъ выѣзжае,
Свôй родимый край козацкій
Думкою пращае:

„О, Донская земле,
Козацкая мати,
Прощай нынѣ, бо я довженъ
Въ чужину ступати.

Прощай отче, прощай нене,
И сестры миленькѣ,
И ты Доне, синій Доне
Батьку нашъ старенькій!“

Козакъ попращавшись,
Коня затинае!
Кôнь заржавъ и тужливо
Съ козакомъ ступае.

Козакъ степомъ мчиться,
Земля загремѣла:
„Ой, вернись, вернись козаче,
Тамъ твоя могила!“

Минувъ козакъ степи,
Кôнь пôдъ нимъ поткнувся:
Чей, козаче, жаль ти буде,
Что ты не вернувся!

II.

Пôдъ Бескидомъ хмары
Чорніи зобрались; —
Ой, не хмары то, — а хищнѣ
Вороны злѣтались.

Пôдъ Бескидомъ громы
Сильно роздаються,
Ой, не громы то, — а войска
Супротивнѣ бються.

Кругомъ козаченька
Летять стрѣлы градомъ,
Но онъ скаче и рубае
Все козацкимъ складомъ.

Тысячная куля
Козака минала,
И не куля — а мадярска
Сабля его стяла.

Кôнь заржавъ жалобно,
И упавъ надъ ровомъ,
Ой, вырито козакови
Крестъ пôдъ Бардіовомъ.

Роднѣ Доньскѣ братя
Его хоронили,
На могилѣ православный
Крестъ свôй устремили.

III.

Козацка родина
Надъ Дономъ пируе,
Изъ далека — одъ Бескидôвъ
Тихій вѣтеръ дуе.

Не вѣтеръ то дуе
Легкокрылый, тихій, —
То несеся духъ козачій,
До родинной стрѣхи.

„Не страхайтесь братя,
Други мои милѣ!
Се я, вашъ козакъ — товаришъ
Зъ Бардіовскоѣ могилы!

Тяжко душѣ донскôй
Въ чужôмъ краю спати,
Ой, злетѣвъ ябъ съ вѣтромъ роднымъ
Васъ хоть повидати.

А вы же мою просьбу
Братя выслухайте:
Якъ зачнете думку пѣти,
На мене згадайте!

Я на кожду згадку
Сейчасъ тутъ явлюся, —
Хоть на хвильку синимъ Дономъ,
Вами утѣшуся!“

Иванъ Франко:

Оселъ и левъ.

(Изъ книжки: „Коли ще звѣрѣ говорили.“)

Бывъ собѣ разъ Оселъ. За богато ему стало працѣ и батогôвъ (корбачôвъ) у господаря.

— Давай — думае, — втечу у лѣсъ и буду жити на волѣ! Буду собѣ пастися по лѣсѣ и кто менѣ что зробить? И не думавши довго утѣкъ одъ господаря, тай у лѣсъ. Добре ему тамъ. Пасеся, де хоче, не робить нѣчого, нѣкто его не бье — одколи жіе, ще такого добра не зазнавъ. Ажъ разъ дивиться, иде Левъ, страшный, престрашный, тай просто на него.

— Ну, — думае собѣ Оселъ, — ажъ теперь уже по менѣ буде!

Але поки левъ дойшовъ до него, онъ якось троха отямився и помѣркувавъ собѣ: — Ану, може я его да якъ здурю?

Тай якъ стоявъ, бухъ на землю, лягъ собѣ и лежить, мовъ гадки немае. Надходить Левъ и кричить уже здалека:

— Ей ты, кто ты тамъ? Якъ ты смѣешь лежати? Чому не встанешь и не поклонишься менѣ?

А Оселъ мовъ и не чуе. Лежить собѣ та только довгими ухами клапае.

Надойшовъ Левъ и зновъ кричить:

— Заразъ устань и поклонися менѣ!

— А ктожъ ты такій? — звѣдуе Оселъ.

— Ты ще и пытаешься? — кричить грозно Левъ.

— Хиба ты не знаешь, что я Левъ, надъ усѣми звѣрями царь?

Оселъ не встаючи подвѣвъ голову и вытрѣщивъ на него очи.

— И что ты за дурницѣ говоришь? — промовивъ онъ. — Ты царь надъ усѣми звѣрями? Кто тобѣ се сказавъ? Маешь то на письмѣ? Кто тебе обиравъ на царя? Ну говори!

Левъ ставъ, мовъ чоломъ о стѣну стукнувся.

— Кто менѣ се сказавъ? Та всѣ менѣ се кажутъ, что я надъ звѣрями царь. Хибажъ се неправда?

— Певно, что неправда. Не може тому быти правда, бо царь надъ усѣми звѣрями не кто, а я.

— Ты? — здивувався Левъ. — А ты хиба маешь се на письмѣ?

— Певно, что маю! Ади, подивися ось тутъ!

И онъ ставъ на ровнѣ ноги и обернувшися задомъ до Льва, показавъ ему свое задне копито, на якôмъ была прибита новѣсѣнька, блискуча подкова.

— Бачишь? Се моя царьска печать. Якъ бы ты бывъ царь, то й ты бы мавъ таку.

— Ото диво! — промовивъ Левъ. — А я про те й не думавъ нѣколи. Мабуть твоя правда. Але стôй! Давай, будеме пробуватися. Ходѣмъ у лѣсъ, кто за годину наловить бôльше звѣрѣвъ, той буде правдивый царь.

— Добре, най буде й такъ, — промовивъ Оселъ, и съ тымъ розойшлися.

Левъ побѣгъ по лѣсѣ; бѣгавъ, бѣгавъ: тутъ злапавъ серну, тамъ зайчика, тамъ зновъ якусь звѣрину — за годину мавъ уже пять чи шѣсть штукъ. Бере то все и волоче до Осла.

А Оселъ тымчасомъ что робить? Пошовъ собѣ на широку поляну, де сонечко ясно свѣтило и на середъ луки кинувся на землю, ноги геть одкидавъ, очи зажмуривъ, языкъ высолопивъ на пôвъ локтя — сказавъ бы кто: згинувъ тай згинувъ. А понадъ поляною все яструбы лѣтають, вороны, конѣ, сороки, галки, всѣляка погана птиця. Видятъ они, лежить неживый Оселъ, тай усѣ громадою до него. Зъ разу здалека заскакували, а тамъ бачутъ, что не рушаеся, тай почали по нѣмъ скакати, дзьобати его языкъ та очи. А Оселъ нѣчого, только якъ котра пташина надто близько надлѣзе, а онъ клапъ еѣ зубами, або стукъ еѣ ногою, убье тай ховае пôдъ себе, та такъ хитро, что другѣ

и не видять. Не минула година, а онъ уже надусивъ ихъ съ пôвъ копы.*) Тогды схопився на ноги, якъ не стреплеся, якъ не рыкне а птахи усѣ въ ростѣчь. Оселъ забравъ усю побиту пташню, тай несе на те мѣсце, де мали зойтися съ Львомъ. Приходить, а Левъ уже тамъ.

— Ну что, — каже до Осла и показуе ему свою добичу, — бачишь, кôлько я наловивъ?

— Ну, тай дурный же ты, небоже, — каже Оселъ и копнувъ его звѣрѣвъ ногою. Такихъ звѣрѣвъ я мôгъ бы бывъ наловити зо двѣ копы. Та что они вартѣ! А ты подивися на моихъ! Я тôлько такихъ ловивъ, что въ повѣтрю лѣтають. Ану попробуй ты!

— Нѣ, я такоѣ штуки не втну, — одповѣвъ Левъ.

— Ажъ теперь виджу на правду, что ты надъ звѣрями царь а не я! Выбачай мене, что я такъ нечемно говоривъ съ тобою!

— А видишь! — промовивъ гордо Оселъ. — Завсѣгды треба быти чемнымъ, бо ануж̌ъ наскочишь на старшого одъ себе, а тогды что буде? Отъ и теперь я мôгъ бы тобѣ за кару зробити смерть, але выбачаю тобѣ, бо ты зъ дурноты се зробивъ, а не зъ злоѣ волѣ. Иди-жъ теперь и пильнуйся на другій разъ!

И Левъ пошовъ похнюпившись та завернувши пôдъ себе хвôстъ, якъ бы кто виллявъ на него бочку зимноѣ, презимноѣ воды. Чи близько, чи далеко, здибае въ лѣсѣ Вовчика—братика.

— Здоровѣ были, найяснѣйшій царю! — каже Вовкъ и кланяеся низенько.

— Етъ, иди, не смѣйся зъ мене! — каже сумно Левъ. — Якій я тобѣ царь?

— Якъ то нѣ — скрикнувъ Вовкъ — кто-жъ бы смѣвъ инакше сказати?

— Мовчи, братику — шепотомъ говорить до него Левъ. — Тутъ недалеко есть правдивый царь. Якъ почуе, бѣда буде и тобѣ и менѣ.

— Правдивый царь? — дивувався Вовкъ. — Что за диво? Якій-же тутъ есть правдивый царь окремъ тебе?

— Есть, есть! — съ перестрахомъ шептавъ Левъ. — Я самъ его видѣвъ. Тамъ такій страшный! А что за сила! Навѣть тыхъ звѣрѣвъ ловить, что въ повѣтрѣ лѣтають. Богу дякую, что мене живого пустивъ.

— Ну, что ты говоришь! — дивувався Вовкъ. — Диво дивне! Знаю сей лѣсъ не одъ нынѣ, але нѣякъ не придумаю, кто бы мôгъ се быти. Якъ же выглядае той новый царь?

— Однымъ словомъ — страшный! — говоривъ Левъ. — Уха оттакѣ, голова якъ коновка, а на заднѣй нозѣ царьска печать.

— Нѣякъ не вгадаю, кто се може быти? — клопотався Вовкъ. — Знаешь что, ходи, покажи менѣ его!

*) Копа = 60 штукъ.

— Я? Нѣ зачто въ свѣтѣ! — скрикнувъ Левъ. — Досить уже разъ страху наѣвся.

— Та ходи бо! Чого боятися? — заохочувавъ Вовкъ. — Отъ знаешь что, привяжи себе своимъ хвостомъ до моего, смѣлѣйше намъ буде ити!

— Про мене, — каже Левъ, — най и такъ буде.

Звязалися оба хвостами до купи тай пошли. Выйшли на горбокъ надъ полянку, что на нѣй пасся Оселъ. Левъ станувъ, зазирае тай шепче до Вовка: — Ось онъ! Ось онъ! Подивися!

Обертаеся Вовкъ, зазирае, тай якъ не крикне:

— Дурный Льве, тажъ се Ослиско! — А Львови причулося, что то новый царь уже близько, якъ не злякаеся, тай въ ноги! Черезъ пеньки, черезъ ярки, что было духу! Деръ, деръ, далѣ утомився, ставъ тай озирнувся.

— А что, Вовче, близько вже той новый царь?

Але Вовкъ только языкъ вывѣсивъ. Якъ бывъ привязаный до львиного хвоста, такъ и волѣкся за нимъ усю дорогу и давно уже и духа спустивъ.

— А видишь, — каже до него Левъ, — ты казавъ, что новый царь не страшный, а якъ побачивъ его близько, то зъ самого страху померъ.

Борисъ Гринченко:

КРУКЪ ВЕЛИКА ПТИЦЯ.

Живъ собѣ колись на свѣтѣ
Крукъ, велика птиця,
Звыкъ собѣ онъ тихо жити,
Тымъ та симъ живиться.

Всѣ птахи его у лѣсѣ
Дуже поважали,
Якъ зобрались у громаду,
На покуть*) пускали —

И пыталися порады
Про дѣла у него
И всѣ крука шанували
Якъ батька старого.

Живбы й живъ собѣ любенько
Крукъ, велика птиця,
Якбы разъ недовелося
Изъ ракомъ зустрѣться . . .

Бувъ колись нашъ крукъ голодный,
Зъ ранку ажъ самого
А нѣ рѣски**) ще у ротѣ
Не було у нього.

Довго онъ лѣтавъ у лѣсѣ
Та шугавъ степами
И надъ вечѣръ сѣвъ, знемôгшись,
Помежи вербами.

*) почестне мѣсце.
**) трава у водѣ.

Коли гляне — ракъ великій
Въ воду хоче лѣзти,
Крукъ до него — хапъ у рота! —
Буде попоѣсти!

Се на бéрезѣ робилось
Долѣ пôдъ вербою;
Крукъ злетѣвъ та й сѣвъ на гилку
Саме надъ водою.

Бачить ракъ тогды, що лихо,
Та й ну мудровати, —
Якбы тутъ обратуватись
Щобъ не пропадати?

Отъ, подумавъ онъ, та й каже:
„Ой вороне — брате!
Довелося батька й матѣрь
Твоихъ менѣ знати.

„Ну, та й гарнѣ були птицѣ,
Вже такихъ немае:
Що розумнѣ вже, що добрѣ
Такъ кто его й знае!"

Крукъ те чуе, слухать гарно,
Що ракъ батька славить,
Та „угу!" на те мугика,
Рота не роззявить.

Ракъ изнову починае:
„Правду якъ сказати,
То твоихъ ще довелося
И братôвъ зазнати.

„Удалися въ батька дѣти!
Ой якѣ миленькѣ!
А якъ добрѣ, а розумнѣ,
Чистѣ та гарненькѣ.

Крукъ те чуе, слухать гарно,
Що ракъ родныхъ славить,
Та „угу!" на те мугика,
Рота не роззявить.

Ракъ-же знову починае:
„Але що казати!
Хоть були брати и гарнѣ,
Гарнѣ батько й мати,

Та куды вже имъ до тебе!
Вроды й не ровняти,
А за розумъ — тобѣ-бъ треба
Въ лѣсѣ царювати.

„Ага!" скрикнувъ крукъ, зрадѣвш
Тай роззявивъ рота,
А ракъ булькъ тогды у воду —
Пропала робота!

А сороки бѣлобокѣ
На вербѣ скакали,
Якъ те вздрѣли, полетѣли
Та скрѣзь розказали.

Зъ того часу вже минулась
И повага й шана
А на крука кричить кажда
И галка погана.

Зъ того часу, якъ въ громадѣ
Стане крукъ навчати,
Заразъ птацтво: „Годѣ, годѣ!
Навчись царювати!"

Такъ ему те прикро стане,
Хоть пойти втопиться,
Та замовкне й сяде зъ боку
Крукъ, велика птиця.

Двѣ мачохи и бѣдна сирота.

Казка изъ Земплиньскоѣ жупы — записавъ Иванъ Бадикъ, управитель школы въ М. Березнѣ.

Было й было, была на свѣтѣ одна баба а мала одно дѣвча. Та баба оддалася за вдовця, что такожъ мавъ одно дѣвча. Она свое любила а мужове ненавидѣла. Разъ она сказала дѣвчатамъ, что тота пôйде до церкви, котра скорше зачешеся. Своѣй дитинѣ помагала збиратися, причесала, а сирота нѣякъ не могла зôбратися и остала дома. Сиротѣ зато жаль стало и розплакалася. Надойшовъ одинъ старый чоловѣкъ и звѣдуе, чого она плаче. — „Якъ менѣ не плакати, коли я не годна нѣгде пôйти. Мачоха своѣй дѣвцѣ голову масломъ намастила, а мою смолою, такъ я не годна и до церкви пôйти.“ — „Но не плачь!“ — потѣшае старый чоловѣкъ. „Ту маешь одинъ орѣхъ и онъ тобѣ все дасть, что тôлько захочешь.“

Дѣвча взяло орѣхъ, подяковало и перестало плакати. Заразъ и почала просити одъ орѣха шатя. — „Орѣшку дай менѣ таке красне шатя, якъ сонце!“ Орѣшокъ розтворився на двое и такѣ блискучѣ шатя ѣй давъ, якъ сонце. Наскоро оболоклася и пôшла до церкви. Коли вôйшла у церковь, люде всѣ почали зглядатися на неѣ и хотѣли знати, что то за одна. Но коли выйшла, покрылася мрякою и щезла. Прійшла домôвъ, переоблеклася и такъ стала, якбы нѣгде не была.

Пришла мачоха домôвъ и розповѣдае, яка красна дѣвчина была въ церкви. — „Кобысь ся была зачесала, то й ты бысь была ю видѣла.“

Сирота на то одповѣла: „Дарьмо, я не годна нигде пôйти.“

Прійшла и друга недѣля. Насыпала мачоха своѣй дочцѣ тенгерицѣ а сиротѣ проса. Котра скорше позбирае, тота пойде до церкви. Сирота не могла такъ скоро позбирати просо, якъ дочка тенгерицю. Мачоха зо своею дочкою пôшла до церкви а сирота остала дома. Але заразъ взяла орѣшка до рукъ и сказала: „Орѣшку! Дай менѣ таке шатя, якъ звѣзда.“ — Орѣшикъ отворився и зъ него выйшла прекрасна одѣжь. Сирота скоро облеклася и пôшла до церкви. Въ церкви всѣ чудовалися, бо прекрасно вызерала у тôмъ шатю.

Дознався о тôмъ молодый король. Розказавъ, чтобы ю поймали, якъ еще разъ прійде до церкви.

На третю недѣлю насыпала мачоха сиротѣ маку, а своѣй дочцѣ фасолѣ и сказала, кто скорше позбирае, той пôйде до церкви. Еѣ дочка скорше позбирала фасолю, якъ сирота макъ. Пошла мачоха съ дочкою до церкви, а сирота осталася дома. Взяла она свого орѣшка тай сказала: — „Орѣшку дай ми таку одежу, якъ мѣсяць.“ —

Что просила, то достала. Доразъ оболоклася и пôшла до церкви. Люде дуже чудовалися и теперь на ню. Но король давъ передъ церковными дверми наляти смолы, чтобы хоть топанки зъ неѣ остали и такъ будуть знати ю вынайти. Такъ и сталося.

На конець Службы она выходить изъ церкви, ступила на порогъ а до смоли причепився еѣ одинъ топанокъ и оставъ тамъ. Король розказавъ слугамъ своимъ глядати тоту дѣвчину, котроѣ топанокъ оставъ въ смолѣ, бо она мае быти его женою.

Мачоха, якъ прійшла домôвъ, доразъ испознала, кто то была та красна дѣвчина. Казала сейчасъ своѣй дочцѣ учинити меншу ногу, чтобы влѣзла на ню найдена топанка, а сироту скрыла на пôдъ пôдъ корыто.

Прійшли королѣвскѣ слуги до хаты мачохи и примѣрили до ноги еѣ дочки топанку. Но хоть нога была зрѣзана, топанка на ню не зайшла. Такъ не могла стати женою короля. Коли вже слуги выходили зъ хижи, почули якъ у сѣняхъ на бантѣ закукурѣкавъ когутъ:

Кукурѣку!
Красна дѣвка
Пôдъ корытомъ
На подику!

Слуги зрозумѣли спѣвъ когута, выйшли на пôдъ и найшли пôдъ корытомъ сироту, котрôй на ноги зайшла топанка. Слуги взяли еѣ заразъ зъ собою и король звѣнчався зъ нею.

Но у короля была такожъ не своя мати, а мачоха. Она, якъ учула, что король женився, была дуже гнѣвна, бо хотѣла, абы онъ повѣнчавъ еѣ дочку. Тому продумовала всякѣ способы, абы жену короля зо свѣта згладити.

Но скоро выбухла война и король мусѣвъ оставити дôмъ и жену та ити воювати. Въ тôмъ часѣ, якъ онъ бывъ на войнѣ, прійшли ему на свѣтъ два сины. Одному дали имя Мѣсяць а другому Сонечко. Тоту радость извѣстила королева свому мужови и написала письмо. Коли король извѣстивъ письмомъ свою радость и передавъ слугамъ, абы го понесли женѣ, мачоха перехопила его, подерла, а сама написала друге и подписала короля. Въ нѣмъ написала, абы жену и дѣтей убили.

Мачоха розказала слугамъ, чтобы тото зробили.

Слуги вывезли королеву зъ дѣтьми у хащу и хотѣли ю убити. Але она просилася, чтобы еѣ житя даровали. Слуги змилосердилися, оставили ю живу вразъ зъ дѣтьми, а мачосѣ на показъ принесли языкъ, якій вырѣзали у пса. Мачоха была вдоволена, бо думала, что якъ король приѣде, то заразъ возьме еѣ дочку за жену.

Тымчасомъ королева блукала довго съ двома хлопцями по хащѣ и не могла зъ неѣ нѣякъ выйти. Мусѣла собѣ поставити у лѣсѣ хатинку и тамъ довгѣ роки проживати. Кормилася лишъ тымъ, что найшла у лѣсѣ, а головно корѣнями.

По довгômъ часѣ вернувся король изъ войны домôвъ. Дома не заставъ нѣ своеѣ жены нѣ дѣтей. Одного дня пôшовъ онъ на ловы до того лѣса, де бѣдувала королева. Коли зайшовъ въ гущавину, заблудивъ и не мôгъ выйти. Коли вже настала нôчь, приказавъ король своимъ слугамъ вылѣзти на дерево и дивитися, чи не буде видно якого свѣтла. По хвилѣ дѣйсно указалося въ лѣсѣ маленьке свѣтло не далеко одъ нихъ и всѣ пустилися въ ту сторону. Найшли они малу хатку, а коли поклопкали до дверей, отворила имъ одна жена. Они просилися на нôчь. Жена одповѣла имъ, что коли они добрѣ люде, то ихъ пустить, а коли нѣтъ, то не пустить. Коли они сказали, что они добрѣ люде, жена пустила ихъ; королеви постелила на лѣжку, а слуги полягали на земли.

О короткій часъ король твердо уснувъ такъ, что одна рука его звисѣла изъ постелѣ.

Жена каже одному хлопцю: „Мѣсячку, иди и подойми своему милому отцеви руку на постѣль, бо то твôй дорогій отець.“ — Хлопець пôшовъ и подвигъ му руку.

Слуги то почули и одинъ другому шепче, якъ то може быти, чтобы то нашъ король мôгъ быти отцемъ бѣднымъ хлопцямъ. Коли рано встали, подякували за ночливе и пошли дале. По дорозѣ розповѣли королеви, что чули. На то король сказавъ, что не пôйдуть домôвъ але еще будуть проситися до тоѣ жены на нôчь.

Коли наставъ вечѣръ, прійшли опять до тоѣ хаты и просяться приняти ихъ еще разъ на нôчь. Жена вдячно ихъ приняла и кождый лѣгъ на свое мѣсце. Но теперь король не уснувъ а тôлько ся робивъ, что твердо спить. Спустивъ одну ногу и притисъ еѣ моцно до дошки. Маты своему другому хлопцеви каже: — „Сонечку сыну, иди подойми ногу твоему милому отцеви, бо то вашъ дорогій отець.“

Сонечко хлопець двигае ногу, тай не може еѣ двигнути. Мати каже идъ другому хлопцеви: — „Мѣсячку сыну, иди поможи твому отцеви ногу подняти“. — Но и оба не могли подняти. И такъ мати пошла помагати. Но король въ тôй хвилѣ пробудився, обнявъ и поцѣлувавъ всѣхъ троихъ.

Потôмъ довѣдався, якъ они достали ся до того лѣса, а королева розповѣла все, что зъ нею зробила мачоха.

Король привѣзъ всѣхъ таемно до свого двора и заперъ у однôй комнатѣ, абы мачоха не знала.

Потômъ зробивъ велику гостину и на нѣй звѣдувався у гостей, что заслужить такій чоловѣкъ, котрый трое душъ забье? Мачоха королева перша сказала: — „Такого чоловѣка належить привязати до хвоста сполошеного коня и пустити въ свѣтъ.“

Король наразъ выдавъ розказъ, абы слуги ю поймали и зробили зъ нею то, что собѣ присудила.

Потômъ розповѣвъ своимъ гостямъ все то, что сталося съ его женою и хлопцями а потômъ велѣвъ привести королеву съ сынами передъ гостей. Всѣ веселилися въ одно, ѣли, пили и забавлялися.

И такъ король зо своею женою въ великôй любости и до днесь жіютъ, коли ще не померли.

ЧУДНѢ ОРАЧИ.

(Народна пѣсня.)

Не моглася удовиця
Хлѣба доробити,
Заставила медведика
За плугомъ ходити.
А вовчища бурмасища
Волики гонити,
А лисицю, молодицю
Ѣсточки носити.

Медведикъ ся розигравъ
Чепиги поломавъ,
А вовчище, бурмасище
Волы розорвавъ.
А лисиця, молодиця
Горшки показила,
Теперь ты ся, удовице.
Хлѣба доробила.

Познавайте Пôдкарпатску Русь!

Переказы про важнѣйшѣ мѣсця на Пôдкарпатскôй Руси — подае одъ Ивана Кураха учителя въ Дубриничахъ Б. Заклиньскій.

I.

Морське око.

У горахъ Вигорлятахъ, где сходиться ужгородска и земплиньска жупа, есть озеро. У книжкахъ зветься оно Морске Око, а мѣсцевѣ люде звуть его „Багно“. Шукати его треба на мапѣ коло верхôвъ „Снипскій камѣнь“ (1007 м.) Лежить оно высоко на 618 метрôвъ а выплывае зъ него рѣчка Окно. До него можна заѣхати въ той способъ, что ѣдеся желѣзницею зъ Ужгорода до Малоѣ Березны, а дальше пѣшо селами: Убля, Дубрава, Шмиговцѣ, Стриповцѣ.

Озеро то дуже глубоке, а прикрашують его окружаючѣ лѣсы и скалы. На три километры одъ озера суть два каменѣ, одинъ бôльшій другій меншій, але якбы одинъ. За камѣнь той оповѣдають люде такъ:

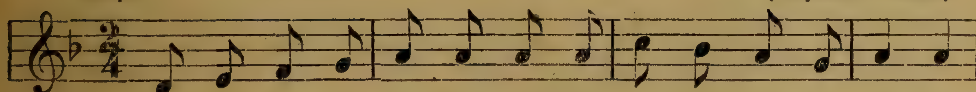
— Зобралися чорты и хотѣли затопити всѣ хижи и всѣ села, котрѣ суть близько коло Окна. Найшли великій камѣнь и всѣ го несли на озеро. Камѣнь дуже тяжкій бывъ.

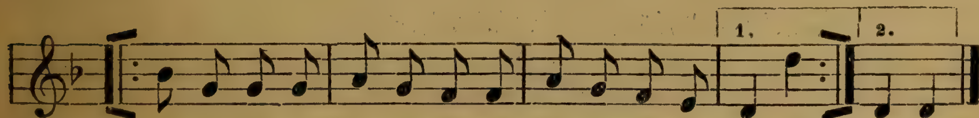
Позаду нѣсъ самъ хромый Люциперъ. Тѣ чорты смѣховалися надъ нимъ, что онъ ничь не несе. Тотъ розгнѣвався и абы имъ показати, что и онъ несе, одорвавъ одну третю частку зъ каменя и самъ нѣсъ. Уже близько приходили до озера — ажъ запѣвъ когутъ. Дале не несли, бо уже минуло пôвночи. На тôмъ мѣсци и оставили камѣнь. Чортамъ не удалося запропастити села, а камѣнь одъ тогды тамъ стоить. Коли рôкъ сухій, люде изъ округа Морского Ока ходять до озера, беруть воду и сыплють до студникôвъ. Думають, что одъ тоѣ воды явиться и въ нихъ вода и достануть дощу.

1. ДВА МЕДВЕДѢ.

Скоро. (Народна пѣсня).

2. А воробчикъ, добрый хлопчикъ,
На скрипоцку грае,
Воробличка, гарна птичка,
Хатку замѣтае.

3. А вороны, добрѣ жоны,
Пôшли танцювати;
Злетѣвъ крукъ, вхопивъ друкъ,
Пôшовъ пôдгоняти.

2. ДИВУВАВСЯ ЧОЛОВѢКЪ.

Скоренько. (Народна пѣсня.)

За - жу - ривъ ся чо - ло - вѢкъ, що ма - е ро - би - ти,

пошовъ со - бѣ чо - ловѣкъ ку - ро - чку ку - пи - ти, пи - ти.

2. ка - че - чку
3. гу - со - чку
4. ин - ди - ка
5. со - ба - ку
6. те - ля - тко

а ку - ро - чка тру - лю - лю, те - пер я ся не - жу - рю.

2. а ка - че - чка ках - ках - ках,
а ку - ро - чка тру - лю - лю, „ „ „ „ „ „ „

3. а гу - со - чка ге - ге - ге,
а ка - че - чка ках - ках - ках,
а ку - ро - чка тру - лю - лю „ „ „ „ „ „ „

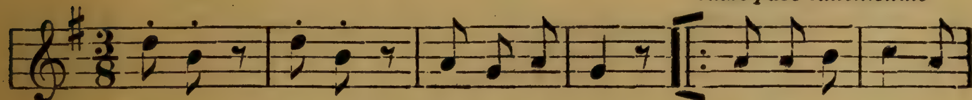
4. а ин - дичокъ дуль-дуль-дуль
а гу - со - чка ге - ге - ге
а ка - че - чка ках - ках - ках
а ку - ро - чка тру - лю - лю „ „ „ „ „ „ „

5. а со - ба - ка гав - гав - гав
а ин - дичокъ дуль-дуль-дуль
а гу - со - чка ге - ге - ге
а ка - че - чка ках - ках - ках
а ку - ро - чка тру - лю - лю „ „ „ „ „ „ „

6. а те - ля - тко ме - ме - ме
а со - ба - ка гав - гав - гав
а ин - дичокъ дуль-дуль-дуль
а гу - со - чка ге - ге - ге
а ка - че - чка ках - ках - ках
а ку - ро - чка тру - лю - лю те - пер я ся не жу - рю.

3. ВЕСНЯНКА.

Мѣрно. (М. Вахнянинъ)

Ку-ку, ку-ку, чу-ти въ лѣску. Ходѣмъ, спѣваймо,

ра-до ви-тай-мо Бо-жу, Бо-жу, Бо-жу ве-сну!

2. Куку, куку!
Чуемо все;
[: Гаемъ, лѣсочкомъ,
Боромъ, поточкомъ,
Голосъ, голосъ, голосъ гуде. :]

3. Куку, куку!
Птичко мала.
[: Ты намъ спѣвала,
Правду сказала,
Щезла, щезла, щезла зима. :]

ЗАГАДКИ.

1) Ѣде лѣсомъ — не шелестить, ѣде водою — не плюскотить.

2) Шило — мотовило попôдъ небесами ходило, изъ панами говорило, изъ князями розмовляло.

3) Сивый вôлъ выпивъ воды повенъ двôръ.

4) Родився, не хрестився, а бывъ хрестоносець.

5) Веселе дерево, весело спѣвае, кôнь надъ бараномъ хвостомъ махае.

Кто одгадае тотѣ загадки, одержить якъ нагороду красну книжочку съ казками.

СОДЕРЖАНЯ:

Типографія „Политика“, Прага.

ВѢНОЧОКЪ

ДЛЯ ПÔДКАРПАТСКИХЪ ДѢТОЧОКЪ.

Выходить 15. кождого мѣсяця окрôмъ юлія и августа.
Редакторъ: Дръ. ИВ. ПАНЬКЕВИЧЪ. Предплата Кч 12·— на рôкъ. Поодиноке число Кч 1·20.
Выдае Шкôльный оддѣлъ цивильноѣ управы Пôдкарпатскоѣ Руси.

Адресъ: ВѢНОЧОКЪ, УЖГОРОДЪ, ул. Вараля ч. 32.

Рôчникъ II. Ужгородъ, 15. марта (березня) 1921. Число 3.

Тарасъ Шевченко.

Нема нынѣ вже освѣченого Русина, чтобы не знавъ хоть дачто про Тараса Шевченка. Бывъ то великій писатель нашого народу и писавъ найкрасшѣ пѣснѣ (стихи) руськѣ. Ними показавъ онъ цѣлому свѣтови чудову красу и силу нашоѣ мовы. Въ пѣсняхъ своихъ выливъ усе тяжке горе не лишъ свое але и цѣлого нашого народа, высказавъ его справедливѣ бажаня и показавъ цѣлымъ поколѣнямъ дорогу, котрою мають ити, абы народъ и край свôй поднести изъ вѣкового тяжкого положеня. За свои писаня терпѣвъ великѣ муки и оддавъ на конець передъ часомъ свое житя у могилу.

Тарасъ Шевченко родився 25 фебруара (старого стиля) 1814 р. въ селѣ Моринцяхъ коло Києва. Родичи его были селянами и терпѣли тяжке горе одъ роботъ, котрѣ мусѣли чинити на панщинѣ. Родна его хата вбилася ему дуже въ память и онъ описавъ еѣ потомъ такими словами:

„Передо мною стоить убога наша хата, стара, бѣла, съ чорнымъ дымаремъ; соломяна стрѣха на нѣй почорнѣла. Коло хаты на причôлку яблуня съ краснобокими яблоками; округъ яблунѣ — квѣтникъ, коханець сестры моеѣ незабутньоѣ, моеѣ няньки терпеливоѣ, нѣжноѣ! . . . Коло воротъ стоить розлога верба стара съ сухимъ верхомъ, а за вербою стодола; округъ неѣ стоги жита, пшеницѣ и всякого збôжа, за стодолою по косорогу вже садъ, та якій садъ . . . Другого саду такого нема по цѣлому свѣту . . .“

Въ отсѣй хатинѣ провѣвъ Тарасъ першѣ лѣта свого дитиньства у великôй нуждѣ, тутъ умерла замолоду его мати, тутъ знущалася надъ нимъ его мачуха, тутъ померъ и его отець Григорій, а по смерти

отця розойшлися сироты межи люди. Сестры въ найми, брати на панщину а потомъ до войска, а маленькій Тарасъ до кревняка за пастуха, а потомъ до дяка на науку. Въ однôмъ изъ своихъ стихôвъ такъ описуе нашъ Тарасъ той тяжкій часъ свого дитиньства:

„Не называю еѣ раемъ
Тоѣ хатиночки у гаю
Надъ чистимъ ставомъ, край села.
Мене тамъ мати повила
И повиваючи спѣвала,
Свою нудьгу переливала
Въ свою дитину; въ тôмъ гаю
У тôй хатинѣ, у раю,
Я бачивъ пекло... Тамъ неволя,
Робота тяжкая, нѣколи
И помолитись не дають.
Тамъ матѣрь добрую мою
Ще молодою у могилу
Нужда та праця положила;
Тамъ батько, плачучи съ дѣтьми,
(А мы малѣ були и голѣ)
Не вытерпѣвъ лихоѣ долѣ, —
Умеръ на панщинѣ!.. а мы
Розлѣзлися межи людьми,
Мовъ мышенята. Я до школы —
Носити воду школярямъ,
Браты на панщину ходили,
Поки лобы имъ поголили;
А сестры!... сестры? Горе вамъ
Мои голубки молодіи!
Для кого въ свѣтѣ живете?
Вы въ наймахъ выросли, чужіи,
У наймахъ косы побѣлѣють,
У наймахъ, сестры, й умрете!“

У дяка бывъ бѣдный Тарасъ не такъ школяремъ, якъ роботникомъ; носивъ воду, читавъ надъ помершими псалтырь, неразъ и по колька днѣвъ голудовавъ. А при тôмъ всѣмъ учився, а якъ се робивъ видиме изъ его власныхъ словъ, зложеныхъ у тôй пѣснѣ:

Давно те дѣялось! ще въ школѣ,
Таки вôдъ вчителя дяка
Достану часомъ пятака,
(Бо я було трохи не голе —
Таке убоге!) тай куплю
Паперу аркушъ, и зроблю
Маленьку — книжечку, хрестами
И визерунками зъ квѣтками
Кругомъ листочки обведу,
Тай спишу „Сковороду“
Або „три царіе со дары“;
Та самъ собѣ у бурянѣ,
Щобъ не почувъ хто, не побачивъ, —
Выспѣвую було та плачу.“

Не вытерпѣвъ Тарасъ тоѣ нужды и пошовъ глядати иншихъ учителѣвъ. Зайшовъ бывъ спершу до дяка-маляря въ недалекôмъ селѣ Лисянцѣ, але и тамъ довго не мôгъ быти; зайшовъ до другого такого самого, але и ту не мôгъ нѣчого доброго научитися, хоть серце тягнуло его до малярства. Вернувъ тому на село, та помагавъ братамъ у господарствѣ. Но все чувъ себе круглымъ сиротою, опущенымъ, безъ хаты и гаразду. Згадуе онъ про те пôзнѣйше въ прекраснôмъ стиху: *„Менѣ тринайцятый минавъ.“*

Коли хлопцеви минуло 15 лѣтъ, треба было ему ити на панщину робити. На щастя взявъ его собѣ панъ его села на послуги. Сподобавъ онъ собѣ хлопця а особливо коли видѣвъ, что у него есть талантъ до науки малярства. Буваючи часто по рѣжныхъ великихъ городахъ, познававъ Шевченко людей и свѣтъ а при тôмъ все учився, читавъ и образувавъ себе. Сталося разъ таке, что панъ поѣхавъ на забаву, а вернувши пôзно въ ночи, найшовъ Тараса, якъ сей рисувавъ великій образъ козака. За то, что Шевченко смѣвъ свѣтити свѣчку и тымъ мôгбы спалити хату и двôръ, побивъ его панъ. Але познавши талантъ Тараса, давъ его въ Петербурзѣ до доброго маляря на науку. Въ Петербурзѣ познакомився изъ своими земляками, людьми учеными, якѣ помогли ему до освободженя одъ крепацтва и въ 1838 роцѣ выкупили ему у дѣдича Енгельгарда волю за 2500 рублѣвъ. Одъ того року онъ ставъ свободнымъ чоловѣкомъ и оддався свому званю малярскому цѣлковито.

Но попри малярство почавъ онъ писати стихи—пѣснѣ, якѣ ему скоро принесли славу найбôльшого поета не лишъ середъ нашого народа, але межи Славянами.

Въ 1840 роцѣ выйшла въ Петербурзѣ перша его книжочка п. з. „Кобзарь“, въ котрôй мѣстилися его стихи, де зъ великою любовью згадувавъ про минувшость свого родного краю и теперѣшне положеня его нещасныхъ землякôвъ. Книжочка тота стала для Русинôвъ якъ бы другимъ евангеліемъ и днесь каждый освѣченый Русинъ держить ю у себе и читае-

Но свобода Тараса Шевченка не была довгою. Въ 1847 роцѣ его арештували за приналежность до тайного товаркства, такъ званого Кирило-Методіевского брацтва, котре поставило собѣ за цѣль знести панщину и злучити всѣхъ Славянъ въ одну велику славянску сѣмю. Его вывезли въ чужій край, въ пустыннѣ околицѣ надъ Каспійскимъ озеромъ въ Азіи и присудили служити простымъ вояком цѣле житя. Тяжко ему было тамъ жити, бо заказано было ему писати и рисувати. Такъ мусѣвъ се чинити крадькомъ, бо душа его не могла стерпѣти тяжкого болю, чтобы его не выразити въ пѣсни.

По 10 рокахъ такоѣ неволѣ, коли въ Росіи наставъ другій царь, выклопотали добрѣ люде те, что выпустили его зновъ на волю. Онъ повернувъ 1857 р. до Петербурга, чтобы собѣ и родинѣ еще запрацювати на старость кусникъ землѣ. Свое бажаня выявивъ онъ и въ стишку, кажучи:

„Поставлю хату и комнату,
Садокъ — райочокъ насажу;
Посижу я и похожу,
Въ своѣй маленькôй благодати,
Та въ одинѣ — самотинѣ
Въ садочку буду спочивати“ . . .

Та не сповнилося его бажаня. Довга и тяжка неволя знищила его здоровля и онъ померъ въ Петербурзѣ 26. февруара 1861 р., не дождавшися увольненя свого народа одъ крепацтва, чого такъ бажавъ и просивъ у Бога, а то сталося сейчасъ по его смерти того самого року. Щирѣ люде перевезли его тѣло на Украину и похоронили недалеко города Канева на горѣ высокій такъ, якъ онъ собѣ бажавъ того у своимъ „Заповѣтѣ“.

„Якъ умру, то поховайте
Мене на могилѣ,
Середъ степу широкого,
На Вкраинѣ милôй:
Щобъ ланы широкополѣ
И Днѣпро и кручѣ
Були виднѣ, було чути,
Якъ реве ревучій.“

Такожъ сповняють и друге бажаня незабутого Тараса, высказане въ тôмъ самôмъ заповѣтѣ:

„И мене въ сѣмѣ великôй,
Въ сѣмѣ вольнôй, новôй,
Не забудьте помянути
Не злымъ, тихимъ словомъ!“

А сповняють сесе бажаня не про что инше, але тому, что цѣлѣ поколѣня нашого народу, читаючи его стихи и пѣснѣ, переймаються любовью до свого народа, краю, и своихъ ближнихъ такъ, якъ се робивъ за житя Тарасъ. А та любовь обгортае и „найменшого брата“

то есть всѣхъ, якѣ родилися такъ якъ Шевченко пôдъ убогою сѣльскою стрѣхою. И не лишъ мы Русины цѣниме его якъ найбôльшого свого поета, але и прочѣ славянскѣ народы почитають его и перекладають его „Кобзаря“ на свои языки. П.

ИЗЪ ПОЕЗІЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

МЕНѢ ТРИНАЙЦЯТЫЙ МИНАВЪ.

Менѣ тринайцятый минало.
Я пасъ ягнята за селомъ.
Чи то такъ сонечко сіяло,
Чи такъ менѣ чого було —
Менѣ такъ любо — любо стало,
Неначе*) у Бога...
Уже прикликали до паю,
А я собѣ у бурянѣ
Молюся Богу; и не знаю,
Чого маленькому менѣ
Тодѣ такъ приязно молилось,
Чого такъ весело було.
Господнье небо и село,
Ягня, здаеться, веселилось,
И сонце грѣло — не пекло.
Та не довго сонце грѣло,
Не довго молилось:
Запекло, почервонѣло,
И рай запалило.
Мовъ прокинувся, дивлюся:
Село почорнѣло,
Боже небо голубее
И те помарнѣло.
Поглянувъ я на ягнята —
Не мои ягнята;
Обернувся я на хаты —
Нема въ мене хаты.
Недавъ менѣ Богъ нѣчого!
И полилися сльозы...
Тяжкѣ сльозы...

*) Якъ бы.

МИНАЮТЬ ДНИ, МИНАЮТЬ НОЧИ.

Минають дни, минають ночи.
Минае лѣто, шелестить
Пожовкле листя, гаснуть очи,
Заснули думы, серце спить,
И все заснуло, и не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи такъ по свѣту волочусь,
Бо вже й не плачу ӥ не смѣюсь...

Доле, де ты? Доле, де ты?
Нема нѣякоѣ!
Коли доброѣ жаль, Боже,
То дай злоѣ, злоѣ!

Не дай спати ходячому,
Серцемъ замирати,
И гнилою колодою
По свѣту валятись;

А дай жити, серцемъ жити
И Тебе хвалити,
И Твôй свѣтъ нерукотворный.
И людей любити.

Страшно впасти у кайданы,
Умирать въ неволѣ,
А ще гôрше — спати, спати,
И спати на волѣ,
И заснути на вѣкъ — вѣки,
И слѣду не кинуть
Нѣякого! Однаково,
Чи жить, чи загинуть...

Доле, де ты? Доле, де ты?
Нема нѣякоѣ!
Коли доброѣ жаль, Боже;
То дай злоѣ, злоѣ!

СХОДЪ СОНЦЯ.

Дивлюся я — ажъ свитае,
Край неба палае;
Соловейко въ темнôмъ гаю
Сонце зустрѣчае.
Тихесенько вѣтеръ вѣе,
Степы, ланы мрѣють;
Мѣжъ ярами надъ ставами
Вербы зеленѣють.
Сады ряснѣ похилились,
Тополѣ — по волѣ

Стоять собѣ, мовъ*) сторожи,
Розмовляють зъ полемъ.
И усежъ те, вся краина
Повита красою,
Зеленѣе, вмываеться
Ранньою росою,
Вмываеться, красуеться,
Сонце зустрѣчае.
И нема тому почину**)
И краю немае.

*) Якъ бы.
**) Початку.

Телесикъ.

Народня казка.

Жили собѣ дѣдъ та баба. Вже й старѣ стали, а дѣтей нема. Журяться дѣдъ та баба:

— Кто нашоѣ смерти догляне, что у насъ дѣтей нема?

Отъ баба и просить дѣда:

— Поѣдь, дѣду, у лѣсъ, вырубай тамъ менѣ деревинку та зроби колисочку; то я положу деревинку въ колисочку тай буду колихати: отъ буде менѣ хоть забавка!

Дѣдъ спершу не хотѣвъ а баба все просить та просить; послухавъ онъ поѣхавъ, вырубавъ деревинку, зробивъ колисочку... Положила баба ту деревинку въ колисочку, — колише и пѣснѣ спѣвае:

Люлѣ-люлѣ телесику,
Наварила кулешику,*) —
И съ нôжками, и съ ручками,
Буду тебе годувати!

Колихала-колихала, ажъ поки полягали они въ вечеръ спати. Устають у ранцѣ — ажъ зъ тоѣ деревинки ставъ сынокъ маленькій. Они такъ зрадѣли, что Боже! Тай назвали того сынка Телесикомъ.

Росте той сынокъ тай росте, — и такій ставъ гарный, что баба съ дѣдомъ не могли натѣшитися зъ него.

Отъ, якъ пôдрôсъ онъ то й каже:

— Зробѣть менѣ тату, золотый човникъ и срѣбнее веселечко: буду я рыбку ловити та васъ годувати!

Отъ, дѣдъ зробивъ золотый човникъ и срѣбнее веселечко, спустили на рѣчку, онъ и поѣхавъ. То отсе онъ ѣздить по рѣчцѣ, ловить рыбку та годуе дѣда и бабу, наловить та оддасть — и зновъ поѣде. А мати ему ѣсти носить. Тай каже:

— Глядижъ сыну, якъ я кликати буду, то плыви до бережка, а якъ кто чужій, то плыви далѣ!

Отъ мати наварила ему снѣдати, принесла до берега тай кличе:

— Телесику, Телесику!
Приплынь, приплынь до бережка!
Дамъ я тобѣ ѣсти и пити!

Телесикъ почувъ.

— Близше, близше, човнику, до бережка, — сежъ моя матѣнка снѣдати принесла!

Плыве... Приставъ до бережка, наѣвся, напився, одопхнувъ золотый човникъ срѣбнымъ весельцемъ и поплывъ далѣ рыбки ловити...

А змія и пôдслухала, якъ мати кликала Телесика та прійшла до берега тай давай гукати товстымъ голосомъ:

Телесису, Телесику!
Приплынь, приплынь до бережка!
Дамъ я тобѣ ѣсти и пити!

А онъ чуе...

— Тожъ не моеѣ матѣнки голосъ! Плыви, плыви човнику далѣ! Плыви, плыви човнику далѣ!

Махнувъ весельцемъ, — човникъ и поплывъ. А змія стояла-стояла тай пошла одъ бережка геть.

Отъ, мати Телесикова наварила ему обѣдати, понесла до бережка тай кличе:

— Телесику, Телесику!
Приплынь, приплынь до бережка!
Дамъ я тобѣ ѣсти и пити!

Онъ почувъ.

— Близше, близше човнику, до бережка! Сежъ моя матѣнка менѣ обѣдати принесла:

Припливъ до бережка, наѣвся, напився, оддавъ матери рыбку, что наловивъ, одопхнувъ човникъ и попливъ знову...

А змія приходить до берега та зновъ кличе товстимъ голосомъ.

— Телесику, Телесику!
Приплынь, приплынь до бережка!
Дамъ я тобѣ ѣсти и пити!

А онъ почувъ, что то не материнъ голосъ та махнувъ весельцемъ.

— Плыви, плызи, чознику, далѣ! Плыви, плыви, човнику, далѣ! — Човникъ и поплывъ далѣ.

Змія бачить, что нѣчого не вдѣе та пошла до коваля:

— Ковалю, ковалю! скуй менѣ такій тоненькій голосокъ, якъ у Телесиковоѣ матери!

Коваль и скувавъ. Она пошла до бережка и стала кликати:

— Телесику, Телесику!
Приплынь, приплынь до бережка!
Дамъ я тобѣ ѣсти и пити!

А онъ думавъ, что то мати:

Близше, близше, човнику, до бережка, — тожъ менѣ моя матѣнка ѣсти принесла!

Тай приплывъ до бережка. А змія его заразъ вхопила зъ човна тай понесла до своеѣ хати.

Приносить до хаты:

— Зміючко Оленко, одчини!

Оленка одчинила; она увойшла въ хату.

— Зміючко Оленко, натопи печь такъ, чтобы ажъ камѣня розпадалося та спечи менѣ Телесика, а я пойду гостей покличу та будеме гуляти.

Тай полетѣла кликати гостей.

Отъ Оленка натопила печь такъ, что ажъ камѣня розпадаеться, а тогды и каже:

— Сѣдай, Телесику, на лопату!

А онъ каже:

— Колижъ я не умѣю, — якъ сѣдати?

— Та вже сѣдай! — каже Оленка.

Онъ и положивъ на лопату руку.

— Так? — каже.

— Та нѣтъ бо: сѣдай зовсѣмъ!

Онъ положивъ голову:

— Оттакъ може?

— Та нѣтъ бо, нѣтъ! Сѣдай увесь!

— А якже? Хиба такъ? — Тай положивъ ногу.

— Та нѣтъ бо, — каже Оленка, — нѣтъ! Не такъ!

— Ну, такъ покажи-жъ — каже Телесикъ — бо я не знаю якъ.

Она и стала показувати, та только сѣла, а онъ за лопату тай укинувъ еѣ въ печь и заслонкою печь затуливъ; а самъ замкнувъ хату, вылѣзъ на превысочезного явора тай сидить.

Отъ змія прилѣтае съ гостями.

— Зміючко Оленко, одчини!

Не чути.

— Зміючко Оленко, одчини!

Не озываеться.

— Отъ вража Оленка, — вже десь повѣялася.

Змія сама одчинила хату, повходили гостѣ, посѣдали за стôлъ. Одслонила змія заслонку, выняла зъ печи тай ѣдять, — думали, что Телесикъ. Попоѣли добре, повыходили на двôръ тай качаються по дворѣ.

— Покочуся, повалюся, Телесикового мясця наѣвшись!

А Телесикъ изъ явора:

— Покотѣться, повалѣться, Оленчиного мясця наѣвшись!

Они слухають... „Де се?“ Та зновъ:

— Покочуся, повалюся, Телесикового мясця наѣвшись!

А онъ знову:

— Покотѣться, повалѣться, Оленчиного мясця наѣвшись!

Отъ тодѣ:

— Что оно таке?

Давай шукати, давай дивитися тай узрѣли Телесика на яворѣ. Кинулися до явора тай почали его грызти. Грызли-грызли, ажъ зубы поламали, — а не перегрызуть. Кинулися до коваля:

— Ковалю, ковалю, покуй намъ такѣ зубы, чтобы того явора перегрызти!

Коваль й покувавъ. Они якъ почали знову... От-отъ уже перегрызуть... Коли летить табунъ*) гусей. Телесикъ ихъ просить:

— Гуси-гуси, гусенята!
Возьмѣть мене на крылята,
Та понесѣть до батенька**).
А въ батенька ѣсти й пити,
Ще й хороше походити!

А гуси й кажуть:

— Нехай тебе среднѣ возьмуть.

А змiѣ грызуть-грызуть... Ажъ летить зновъ табунъ гусей. Телесикъ просить:

— Гуси-гуси, гусенята!
Возьмѣть мене на крылята,
Та понесѣть до батенька,
А въ батенька ѣсти й пити,
Ще й хороше походити!

Такъ и сесѣ ему кажуть!

— Нехай тебе заднѣ возьмуть.

А яво̂ръ ажъ трещить. Одпочинуть змiѣ тай зновъ грызуть, одпочинуть тай зновъ. Ажъ летить ще табунъ гусей.

Телесикъ такъ ихъ просить:

— Гуси-гуси, гусенята!
Возьмѣть мене на крылята,
Та понесѣть до батенька,
А въ батенька ѣсти й пити,
Ще й хороше походити!

А и сесѣ кажуть:

— Нехай тебе заднье возьме!

Тай полетѣли.

Сидить сердешный Телесикъ, — от-отъ яво̂ръ упаде, от-отъ доведеться пропасти! Коли се летить собѣ однимъ одно гусеня: одбилося одъ табуна — на силу летить. Телесикъ до него:

Гуся-гуся, гусенятко!
Возьми мене на крылятко,
Та понеси до батенька,
А въ батенька ѣсти й пити,
Ще й хороше походити!

*) Велика громада.
**) Нянька.

— Сѣдай! — каже оно тай ухопило его на крыла. Та втомилося сердешне, та такъ низько несе. А змія за нимъ жене, та таки не здогнала. Отъ оно принесло тай посадило Телесика на причôлку знадвору, а само ходить по двору, пасеться.

Сидить Телесикъ на причôлку тай слухае, что въ хатѣ робиться. А баба напекла пирожкôвъ та выймае изъ печи й каже:

— Се тобѣ, дѣду, пирожокъ, а се менѣ пирожокъ:

А Телесикъ знадвору:

— А менѣ?

То се она знову выймае пирожки та:

— Отсе тобѣ, дѣдусю, пирожокъ, а се менѣ!

А Телесикъ зновъ:

— А менѣ?

Они й почули: Что се?

— Чи ты чуешь, дѣду, чтось гейбы гукае?

— Та то, — каже дѣдъ, — мабуть такъ причуваеться.

Та зновъ баба:

— Се тобѣ, дѣдусю, а се менѣ!

— А менѣ? — зъ причôлка Телесикъ.

— Отже таки озываеться! — говорить баба, та зиркъ у окно, — ажъ на причôлку Телесикъ. Они тодѣ зъ хаты та вхопили его та внесли въ хату та такѣ радѣ!...

А гусятко ходить по двору, то мати й побачила:

— Отъ гусятко ходить. Пойду поймаю та зарѣжу.

А Телесикъ каже!

— Нѣтъ, мамо, не рѣжте, а нагодуйте его! Колибы не оно, то я бы у васъ и не бывъ.

Они нагодували его и напоѣли и пôдъ крыльця насыпали пшона. Такъ оно и полетѣло.

Отъ вамъ казочка.

МАРКІЯНЪ ШАШКЕВИЧЪ.

ВЕСНѢВКА.

Цвѣтка дробная
Молила неньку,
Весну раненьку:
— „Нене родная!
Вволи ми волю,
Дай менѣ долю,
Щобъ я зацвила,
Весь лугъ скрасила,
Щобы я була,
Якъ сонце ясна
Якъ зоря красна
Щобы-мъ згорнула

Весь свѣтъ до себе!“ —
— „Доню, голубко,
Жаль менѣ тебе,
Гарная любко;
Бо выхоръ свисне,
Морозъ потисне,
Буря загуде,
Краса змарнѣе,
Личко счорнѣе,
Головоньку склонить,
Листоньки зронить,
Жаль серцю буде.“

ЛАСТÔВОЧКА.

Ластôвочка, щебетушко,
Де одъ насъ ты, душко, йдешь?
Что ты дѣтямъ зъ того свѣта,
Зъ теплыхъ краѣвъ принесешь?
— Принесу вамъ весну красну,
Принесу вамъ рожинъ цвѣтъ;
Лишъ учѣться, дѣти любѣ,
Лишъ учѣться, вчѣться! вчѣть!
Ой, учѣться, любѣ дѣти,
Что наука — то й гараздъ,
Ланъ не дасть вамъ хлѣба завше
А наука завше дасть.
Ой учѣться, любѣ дѣти,
Вамъ подасть науку свѣтъ:
Что зожнеться — то минеться,
Что навчиться — нѣгъ! ой, нѣтъ!

Затьмѣня сонця и мѣсяця

або чому сонце и мѣсяць робляться даколи темными.

Чули вы а може и видѣли такожъ, что сонце и мѣсяць часомъ темнѣють. Сонце середъ дня стане свѣтити лишъ своею половинкою а не рѣдко перестае свѣтити цѣлкомъ на малый часъ. Тогды робиться середъ дня темно якъ въ ночи; птицѣ ховаються въ свои гнѣзда, люде бояться и богато говорить про якісь лиха.

Затьмѣня сонця, де оно не буде свѣтити одъ годины 10 передъ полуднемъ черезъ 50 минутъ, можна буде видѣти въ цѣлôй Европѣ а такожъ и у насъ на Пôдкарпатскôй Руси. Такое затьмѣня, чтобы сонце довшій часъ не свѣтило, рѣдко бывае. Послѣдный разъ сталося оно еще въ 1867 роцѣ.

Яка причина того? Може кто скаже, что сонце собѣ на той часъ одпочивае? Або може не стало ему на той часъ огня? Не тако то оно! Причина того инша.

Знаете, дѣточки, одъ учителя, что не сонце ходить доокола землѣ а лишъ земля доокола сонця. Дальше знаете, что мѣсяць зновъ обертаеся довкруги землѣ. Такъ отже земля разомъ зъ бѣгаючимъ доокола неѣ мѣсяцемъ кружить коло сонця.

Мѣсяць идучи по своѣй дорозѣ може разъ стати межи землею и сонцемъ. Станувши такъ, може мѣсяць заступити собою сонце и на землю кинути свою тѣнь. И то такъ дѣйсно часомъ стаеся.

Мы на те можеме взяти примѣры изъ дѣйсного житя. Коли мы возьмеме якусь малу круглу рѣчь, на примѣръ горохъ або орѣхъ, и поставиме або причепеме на супроти лямпы, то той горохъ або орѣхъ буде освѣтленый лишъ съ одного боку. Друга сторона буде темна и она кидае тѣнь. Если напроти того гороха або орѣха зновъ помѣстиме другій горохъ то увидиме, что онъ буде темный, бо лежить въ тѣни. Ся тѣнь тягнеся у повѣтрю довгими пасмами и не есть однаковоѣ грубости. Чимъ близше до рѣчи, котра заслонила лямпу, тимъ тѣнь товща, а чимъ дальше одъ неѣ, тымъ тонша.

Те саме, що мы видѣли, помѣщаючи маленьку кулю (горохъ, орѣхъ) передъ засвѣтленою лямпою, дѣеться съ землею, мѣсяцемъ и сонцемъ.

Коли мѣсяць проходить у своѣй подорожи межи сонцемъ и землею, може онъ своею тѣнею заступити усе сонце або частину. Тому бувае або частинне затьмѣня сонця або повне.

Але спытае ктось, якъ то може быти, абы мѣсяць, котрый меншій одъ сонця милліонъ разôвъ, мôгъ закрыти сонце. Всѣ вы можете переконатися, что невеличка але близька рѣчь закрывае одъ насъ велику але далеку рѣчь. Коли поставити руку передъ очима, то можна закрыти усю хату, что стоить далеко, а навѣть и цѣлу гору. Мѣсяць хоть меншій одъ сонця, та онъ богато близше до насъ, якъ сонце и тому выглядае такъ великій, якъ оно. Та не все онъ однако оддаленый одъ землѣ: часомъ онъ близше, и тогды здаеться трохи бôльшимъ одъ сонця, а часомъ далѣ одъ землѣ и тогды видимый его кругъ трохи меншій одъ соняшного. Якъ мѣсяць проходить просто передъ сонцемъ близше до землѣ, то на колько хвиль зовсѣмъ закрые сонце, и тогды есть повне затьмѣня або затемненя сонця; а коли мѣсяць найдальше одъ землѣ, тогды онъ кидае тѣнь або на крайокъ сонця або на середину, лишаючи береги освѣтленѣ и тогды сонце выглядае якъ блискуче кольце або обручъ. Въ тôмъ случаю есть частинне затьмѣня (затемненя) сонця. Коли видеме лишъ середину затемнену

а край свѣтить якъ кôльце то кажеме кôльчасте (каблучкове) затьмѣня сонця.

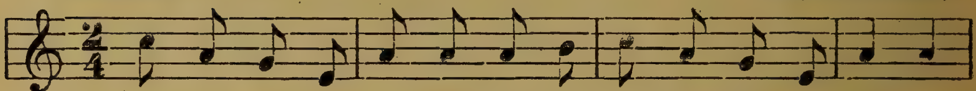
Якъ бы мѣсяць завсѣгды проходивъ просто межи сонцемъ и нами, то затьмѣня былобы кождого разу, коли мѣсяць стае новымъ (молодымъ). Але частѣйше онъ проходить высше або низше и тѣнь его минае землю.

Такъ отже мы выяснили коротко то рѣдке явище, яке мы будеме оглядати дня 8. апрѣля того року. Не треба тому боятися, что на годину стане середъ дня нôчь, засвѣтять зорѣ. Люде звыкли вѣщувати всякѣ нещастя, войну, голодъ и т. п. Але теперь каждый знае одъ чого стае таке затьмѣня. Вже въ старовинѣ ученѣ могли выраховати на кôльканайцять лѣтъ впередъ, коли сонце буде тьмитися, а теперѣшнѣ ученѣ (астрономы), котрѣ займаються звѣздами, выраховують точно и вѣрно на сотки лѣтъ впередъ, де и коли оно буде. Про затьмѣня мѣсяця скажеме у другôмъ числѣ.

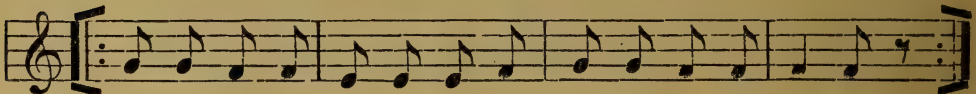

ЗАДУМАЛА СТАРА БАБА.

Повольно. (Народна пѣсня.)

1. За - ду - ма - ла ста - ра ба - ба та роз - бо - га - тѣ - ти,

пôд-сы - па - ла ря - бу квочку, чтобъ вы - ве - ла дѣ - ти.

2. Ой вывела ряба квочка
Всего тôлько трое,
Баба рада, дѣдъ веселый,
Веселѣ обое.

3. Ой погнала бабусенька
Куряточокъ пасти,
Сама сѣла та пôдъ плотомъ
Куделицю прясти.

4. Ой хмариться, туманиться,
Ставъ дощъ накрапати,
Баба скорше куряточокъ
Въ хату заганяти.

5. А ще въ хату незагнала,
Вже двое стоптала;
Назадъ трохи повернула,
На трете споткнулась.

2. РОДНА МОВА.

(Народня мельодія.)

mf f

Якъ то лю - бо, якъ то ми - ло на ро - ди - нѣ
жи - ти, род-нымъ сло-вомъ, въ род-ныхъ пѣ-сняхъ
Гос - по - да хва - ли - ти. ли - ти.

1. 2.

2. Родне слово менѣ любе,
Якъ отець и мати,
[: Родна мова ми дорожша,
Якъ жовтѣ дукати. :]

3. Роднымъ словомъ я горжуся
Нимъ говорю, пишу.
[: Родну мову, родну пѣсню
Нѣколи не лишу. :]

4. Роднымъ словомъ я заплачу,
Роднымъ пожурюся,
Родну пѣсню заспѣваю
Той розвеселюся.

Типографія „Политика“, Прага.

ВѢНОЧОКЪ

ДЛЯ ПОДКАРПАТСКИХЪ ДѢТОЧОКЪ.

Выходить 15. кождого мѣсяця окрѡмъ юлія и августа.
Редакторъ: Дръ. ИВ. ПАНЬКЕВИЧЪ. Предплата Кч 12·— на рѡкъ. Поодиноке число Кч 1·20.
Выдае Шкѡльный оддѣлъ цивильноѣ управы Пȏдкарпатскоѣ Руси.

Адресъ: ВѢНОЧОКЪ, УЖГОРОДЪ, ул. Вараля ч. 32.

Рȏчникъ II. Ужгородъ, 15. апрѣля (квѣтня) 1921. Число 4.

БОРИСЪ ГРИНЧЕНКО:

ХРИСТОСЪ ВОСКРЕСЪ.

Богато лѣтъ тому назадъ.
За слово истины — Христа
Скували люде неправдивѣ
И пригвоздили до хреста.

И потемнѣли яснѣ очи,
Замовкли чистіи уста,
И пролилася кровь невинна
Въ Исуса Господа Христа.

Нещасна Ненька заридала,
Заплакавъ вѣрный ученикъ,
А зліи люде веселились,
Веселый реготъ чувся и крикъ.

Ажъ далѣ небо потемнѣло,
Земля навкруги затряслась,
Одъ страху всѣ затрепетали,
Велика смута пȏднялась.

И правда зновъ заговорила,
Гукнувъ у голосъ миръ увесь,
Засмученѣ гукнули смѣло, —
Христосъ воскресъ! Христосъ воскресъ!

Такъ! смерти камѣнь увалився,
Желѣзна сила полягла,
Нѣ, не вдержела правду кривда
Та сила Ирода царя.

И тьма лихая вся минула,
Свѣтъ людямъ засіявъ зъ небесъ,
И обнялись враги и други
При словѣ тȏмъ — „Христосъ воскресъ!„

ЕМИЛІЯНЪ ФАЛУДІЙ-ФОТУЛЪ, держ. нар. учитель въ Клачановѣ:

Великдень въ Марамрощинѣ.

Великодня субота.

Вонь уже смеркаеся. Газда якъ запораивъ гуминя, обойшовъ худобу, тогды зайшовъ у хату мало оддыхнути и привести потому себе до порядку. Еще лишъ тôлько что обернувся, глипнувъ на оболокъ и утямивъ, что у цвинтари вже куриться. Ой поспѣшилися хлопцѣ! Пилуйме и мы идъ ватрѣ.

Убравшися въ нову одежу, выйшовъ газда изъ сынами изъ хаты и зайшли не удовзѣ на цвинтарь. Коло запаленоѣ ватры было лишъ трое-четверо хлопцѣвъ, котрѣ розклали огень. А якъ дымъ подойшовъ понадъ дубы, а потому майже понадъ цѣле село, изъ каждоѣ стороны стали прибѣгати хлопцѣ. — Но, не такъ легинѣ! Они не идуть пусто! Бо по одинъ такого бутука привалить, что якъ верже изъ плечъ, та онь земля задрожить. А другѣ онь четверо качають одну чимаву колоду. За годину такъ розгоряеся огень, что поломѣнь вже поверхъ дубôвъ сягае. А якъ весело коло огня! Молодѣ и старѣ доокола позасѣдають, оповѣдають, казкують и фиглюють, очѣкуючи нетерпеливо пôвночи. А якъ зближаеся пôвночь, такъ громадка зросте у десятеро и бôльше а навѣть являються наконець и дѣвчата.

Такъ якъ лишъ мине 12-та година и заклеплють у турни, люде и челядь спѣшать у Храмъ Божій, а площа коло огня пустѣе. Радость серце стискае, коли чуеся изъ грудей сотокъ людей голосъ пѣснѣ „Воскресъ Ісусъ отъ гроба, якоже прорече...“ а на концѣ „Христосъ Воскресе изъ мертвыхъ.“

Та весело видѣти ранокъ по Воскреснôй утренѣ. Якъ вѣнокъ тягнуться жѣнки, чоловѣки, дѣти малѣ и великѣ, несучи святити паску та иншѣ снѣды. Паску несе звычайно газда а за нимъ спѣшить челядь и кожде держить у руцѣ то кошикъ съ мясомъ, то въ маленькôй хусточцѣ завязанѣ писанки. А яка велика радость, коли по сконченôй Службѣ священникъ посвятить тѣ дары божѣ! Та богато и цѣлый рѣкъ жде на бѣлый хлѣбъ и горько працюе, чтобы въ хатѣ была бѣла паска.

Якъ рôй пчолъ высыпаються тогды люде изъ пôдъ церкви и спѣшать съ посвячеными дарами домôвъ.

Для молодежи найбôльша радость тогды настане, коли вже зъѣли свяченого и станутъ сходитися на цвинтари коло церкви. Цвинтарь въ той день мѣсто для бавки. Великѣ дѣвки сходяться пôдъ церквою. Мало на бôкъ одъ церкви бавляться легинѣ. Они бавляться „бемфора“ такою лоптою*),

*) балъ изъ кожи наповненый шерстію.

якъ дитяча голова. Щастя, что на цвинтари повно дубôвъ и лопта якъ упаде изъ высоты, то застрягне межи галузями, бо инакъ бы зачмилила того, кому упаде на голову.

На нижнѣмъ конци коло килѣки бавиться такожъ одна партія легинѣвъ „утѣканя“, а бокомъ одъ нихъ молодшѣ хлопцѣ „копки“ бють.

Межи дубами, де лишъ находиться менше або бôльше мѣсто, бавляться хлопцѣ и дѣвчата а то хлопцѣ бемфора, коника, дучки, а дѣвчата камѣнцями, катеринки, ланцъ и т. д.

Пôдъ великою черешнею висить дошка. Рѣдко коли меньше дѣтей можъ видѣти около неѣ, якъ пятеро-шестеро, а всѣ клеплють. Кождый мае свои клевцѣ. Клепаня лишъ тогды перестане на минутку, коли хлопчачій гойкъ, дѣвочѣ пѣснѣ и весь шумъ перерве стрѣла легинѣвъ котрѣ, потаемно затяглися помежи корчи и тамъ выпалили пушку.

Старшѣ люде и жоны лишъ прохожуються, потомъ сядуть казковати, а познѣйше велика часть изъ нихъ замѣшаеся помежи молодѣжь и въедно бавляться съ ними. А легинѣ все гримають разъ поразъ.

По полудню вже ледви видѣти сидячу групу, кождый рѣзко бавиться и молодый и старый. Часомъ перерве лишъ забаву плачь дѣтины, бо ѣй сказилася писанка.

Се такъ держить ажъ до темноѣ ночи. Хоть на сусѣднѣ горы, окружаючѣ село, вже давно налегла тьма, а изъ цвинтара все еще чути веселый крикъ.

Другого дня все те повтаряеся ажъ до вечѣрнѣ. Третього дня вже мало тихне забава, бо кождый наигрався доста. Но все таки молодь знае свое. Якъ выйдуть изъ церкви, то такъ рѣзко мечеться она, гей курята, коли ястрябъ совсне межи нихъ.

Зачнеся кованя. И ковачъ такъ не бье пôдкову на кôньскôй нозѣ, якъ то бють хлопцѣ дѣвочѣ запяты. Но щастя не можуть довго пѣхаты, бо дѣвчата шиковнѣ та скоро высвободяться изъ легиньскихъ рукъ.

Но не углянешься, якъ и третій день проминувъ скоро. Съ жалемъ опускае товариство цвинтарь, чтобы на другій день на зорю кождый ставъ на свою роботу.

МАРІЙКА ПÔДГОРЯНКА:

ПИСАНКИ.

Спекла мамка д' Великодню
Бѣленькѣ паски;
А я куплю собѣ фарбы,
Спишу писанки.

На писанкахъ, якъ въ веселцѣ
Буде красокъ сѣмъ,
Чтобы мои писаночки
Любилися всѣмъ.

Розпишу я на писанкахъ
Квѣтки, ялички,
Розмалюю, роздарую
Межи дѣвочки.

А братови маленькому
Дамъ писанки двѣ,
Чтобы ними карбулявся
Въ шовковôй травѣ.

Лисичка-сестричка и вовкъ панибратъ.

(Народна казка.)

Бывъ собѣ дѣдъ та баба. Отъ разъ у недѣлю баба пекла перожки зъ макомъ, повыбирала ихъ, поскладала въ миску тай поставила на вôконци, чтобы прохололи. А лисичка бѣгла коло хаты та такъ нюшить носомъ; коли чуе, — перожки пахнуть. Пôдкралася до окна тихенько, вхопила пирожокъ тай скоро утѣкла. Выбѣгла въ поле, сѣла, выѣла мачокъ изъ перожка, а туды напхала всѣлякого смѣтя, стулила тай бѣжить.

Отъ, бѣжить, а хлопцѣ скотъ женуть до воды.

— Здоровѣ, хлопцѣ!

— Здорова, лисичко-сестричко!

— Промѣняйте менѣ бичка-третячка за маковый перожокъ!

— Та дежъ можъ бичка за перожокъ!

— Та онъ такій солодкій, что аж-аж-ажъ!.. Таки найшла одного, — промѣнявъ.

— Глядѣтьже, каже, хлопцѣ, не ѣжте перожка, ажъ поки я зайду у лѣсъ.

Та и побѣгла и бычка гономъ погнала. Тѣ подождали, поки она добѣгла до лѣса, тогды до перожка, — а тамъ саме смѣтя.

А лисичка тымъ часомъ пригналася зъ бичкомъ у лѣсъ, привязала бычка до дуба, а сама пôшла рубати дерево на саночки. Рубае тай каже:

— Рубайся, деревце, криве й праве! Рубайся, деревце, криве й праве! Нарубала дерева, зробила саночки, запрягла бичка, сѣла тай ѣде. Ажъ бѣжить вовкъ панибратъ.

— Здорова лисичко-сестричко!

— Здоровъ, вовчику-братику!

— А де се ты взяла бычка-третячка та саночки?

— Отъ — де-жъ тамъ? Бычка заробила, саночки зробила та й ѣду.

— Ну, то пôдвези-жъ и мене!

— Куды я тебе возьму? Ты менѣ й саночки поламаешь.

— Нѣ, не поламаю, — я тôлько одну лапку покладу.

— Та клади вже, — нѣгде тебе дѣти.

Вовкъ и положивъ лапку. Одъѣхали трохи, вовкъ и каже:

— Покладу я лисичко-сестричко, й другу лапку.

— Е, вовчику-братику, — ты менѣ санки поламаешь.

— Нѣ, не поламаю.

— Ну, клади!

Вовкъ и поклавъ. Ѣдуть, ѣдуть ажъ наразъ трѣсь!

— Ой лишенько, каже лисичка, — санки трѣщать!

— Та нѣ лисичко-сестричко, — то въ мене кôсточка хруснула.

Ну, дарма, — ѣдуть... А вовчикъ знову:

— Положу я, лисичко-сестричко, й третю лапку.

— Та де ты еѣ класти мешь? Та ты менѣ зовсѣмъ санки поламаешь!

— Та нѣ, чого бы они ламалися?

— Та вже клади!

Тôльки положивъ, а саночки знову — трѣсь, трѣсь!

— Ей, вовчику, — саночки трѣщать! Злазь, бо поламаешь!

— Та де тамъ они трѣщать? Что бо ты, лисичко-сестричко, выгадуешь? То я орѣшокъ розкусивъ.

— Дай же й менѣ!

— Дамъ останній.

Проѣхали ще трохи...

— Ой, лисичко-сестричко, — сяду я й увесь!

— Та куды ты сядешь? Тутъ нѣгде тобѣ й сѣдати!

— Та я такъ скручуся, что й помѣщусь.

— Та ты менѣ санки зовсѣмъ поламаешь! Чимъ же я тогды дровець привезу?

— Отъ таке, — чого я поламаю? Я легенькій. Сяду я, лисичко-сестричко, утомився. Я помаленьку.

— Та вже сѣдай, — нема де тебе дѣти.

Отъ онъ сѣвъ зовсѣмъ у саночки, та тôльки сѣвъ, а санки — трѣсь трѣсь трѣсь!.. Такъ и роспалися!..

Та тогды якъ почала его лисичка лаяти:

— А щобъ тобѣ добра не было, проклятый вовцюгане! Що се ты менѣ наробивъ?..

Лаяла его, лаяла, а тогды: „Иди-жъ теперь та рубай дерево на санчата!“

— Якъ же его рубати?

— А, капосный вовцюгане! Якъ санчата ломати ты знавъ, а якъ дерево рубати, то й нѣ!.. Кажи: рубайся, деревце криве й праве! рубайся, деревце криве й праве!

Пôшовъ вовкъ. Увойшовши у лѣсъ, почавъ казати:

— Рубайся, дерево криве й криве! рубайся, дерево криве й криве!

Нарубавъ, — тягне до лисички. Глянула та, ажъ оно суковате, что нѣчого зъ него и не зробишъ. Та тогды она его зновъ лаяти:

— На щожъ ты такого нарубавъ?

Коли оно таке рубаеться!..

— А чомъ же ты не казавъ такъ, якъ я тобѣ велѣла?

— Нѣ, я такъ саме й казавъ: рубайся, дерево криве й криве!

— Ну й дурный же ты якій. Сиди-жъ тутъ, бычка погляди, а я сама пôйду нарубаю.

Пôшла она.

А вовкъ сидить самъ собѣ та такъ ему хочеться ѣсти. Почавъ онъ перекидати что было въ саночкахъ, — нѣ, нема нѣгде нѣчого. Думавъ, думавъ. —

— Зъѣмъ бычка тай утечу!.. Проѣвъ дѣрку въ бычка, зъ середины все выѣвъ, а туды воробцѣвъ напуставъ и соломою заткавъ, а бычка пôдъ плотомъ поставивъ и паличкою пôдперъ. А тогды самъ навтеки..: Приходить лисичка до бычка, а у него въ боцѣ вихоть стремить. Лисичка хапъ за той вихоть, а звôдты воробцѣ хррр!.. Она за паличку, тôлько взяла ю, а бычокъ гупъ — и впавъ!

— Ну, чекайже ты, проклятый вовцюгане! Яжъ тобѣ се згадаю!

Тай побѣгла дорогою.

Бѣжить — ажъ тутъ ѣдуть рыбарѣ съ рыбою. Она впала середъ дороги и притаѣлася — мовъ нежива.

Рыбарѣ заразъ еѣ уздрѣли:

— Дивѣться, хлопцѣ, яка здорова лисиця лежить! Обступили еѣ, перевертають... Треба взяти, — дѣтямъ шапочки будуть. Скинули еѣ на заднѣй вôзъ тай знову рушили.

Идуть попереду, а лисичка-сестричка бачить, что они не дивляться, — давай кидати рыбу зъ воза. Кидае тай кидае по рыбцѣ на дорогу, усе кидае... Накидала богато, та нишкомъ и скочила зъ воза. Рыбарѣ поѣхали собѣ далѣ, а она позбирала ту рыбку, сѣла пôдъ копицею тай ѣсть.

Зиркъ, ажъ и вовкъ-панибратъ бѣжить.

— Здорова была, лисичко-сестричко!

— Здоровъ!

— А что се ты робишь, лисичко-сестричко!

— Рыбку ѣмъ.

— Дай же и менѣ!

— Отъ такъ! Я стôльки морочилася, ловила тай оддамъ ему! Пôйди самъ собѣ налови!

— Та якъ же я наловлю, коли не умѣю? Хоть научи, якъ еѣ ловити!

— Та якъ же ловити?.. Пойди до ополонки, встроми хвоста въ ополонку та сиди тихенько тай приказуй: ловися, рыбко, велика й маленька!.. То она й наловиться.

— Спасибôгъ за науку!

Побѣгъ вовкъ сейчасъ на рѣчку та до ополонки, та хвôстъ въ ополонку...

— Ловись, каже, рыбко велика та все велика! Ловись, рыбко велика та все велика!

Не хочеться ему малоѣ. А морозъ на дворѣ такій, что ажъ шкварчить! Лисичка-жъ бѣгае по берегу та все:

— Мерзни, мерзни, вовчій хвôстъ! мерзни, мерзни, вовчій хвôстъ!

А вовкъ: „Что ты, лисичко-сестричко, кажешь?“

— Та то-жъ и я кажу: ловися, рыбко велика й мала!

— А, ну й я такъ: ловися, рыбко велика та все велика!

Ворохнувъ вовкъ хвостомъ, важко вже. А лисичка:

— Ото вже рыбка почала чеплятися. Трохи згодомъ: „А ну, вовчику, тягни!“

Вовкъ якъ потягъ, а хвôстъ уже причепився до ополонки, — не вытягне. А она его ще й лае:

— А, пакостный вовцюгане, что ты наробивъ? Казавъ: ловися рыбко все велика та велика, — отъ велика начеплялася, теперь и не вытягнешь. Требажъ тобѣ помочи дати, — побѣжу, покличу.

Тай побѣгла у село. — Бѣжить селомъ та гукае:

— Идѣть, люде, вовка бити! Идѣть, люде, вовка бити! Якъ назбѣгалося людей!.. Однѣ съ сокирою, другѣ съ вилами, съ цѣпами, а бабы съ рогачами, съ кочергами! Якъ почали они того бѣдолаху бити!

А лисичка тымъ часомъ ускочила въ одну хатину, — нѣкого нема, хозяйка побѣгла на рѣчку вовка бити и дѣжу немѣшану покинула. Она взяла умазала голову въ тѣсто, та въ поле... Коли дивиться, — вовкъ насилу лѣзе, — добре дали ему сердешному.

Она заразъ зробилася хворою, ледви иде й стогне... А вовкъ побачивъ еѣ:

— А, — каже, — така ты! Наробила ты менѣ добра, що й хвоста збувся!

А она: „Ой, вовчику-братику, — хибажъ то я? Хибажъ ты не бачишь, що зъ мене й мозокъ тече, — такъ мене побили, що и голову провалили менѣ. Вовчику-братику, пôдвези мене!

— Та я й самъ нездужаю.

— Та въ тебе-жъ тôльки пôвъ-хвоста нема, а менѣ й голову провалили. Ой, ой, ой, не дойду до дому!..

— Та сѣдай уже, — нема чого съ тобою робити.

Она вылѣзла ему на хребетъ, вмощуеться та стогне. Повѣзъ еѣ вовкъ.

Отъ она ѣде та все приказуе:

— Битый небиту везе! Битый небиту везе!

— Что ты тамъ, лисичко-сестричко, кажешь!

— Та то я кажу: битый биту везе. А сама зновъ тихцемъ: Битый небиту везе!

Отъ, довѣзъ онъ еѣ до хатки:

— Уставай, лисичко, доѣхали!

Она тогды скокъ зъ вовка та каже:

— Битый небиту привѣзъ! Битый небиту привѣзъ! Вовкъ до неѣ, хотѣвъ ю зубами, а она въ хатку тай зачинилася. Не влѣзе вовкъ. А она ще визирае въ окно та й дражнить:

— Битый небиту привѣзъ!..

Крутився вовкъ крутився коло лисиччиноѣ хаты, — не влѣзе.

— Не клята лисичка!.. оттакъ пôддурила!..

Тай потягъ до дому.

А лисичка живе та курей ловить.

И. П. ВАСКОВЪ:

ЯРЬ.

Витай, витай, красна яре,
Каждый тебе радо мае,
Одинъ сѣе, другій оре,
Зеленѣе лѣсъ и поле.

И потятка заспѣваютъ,
Богу за ярь славу даютъ,
Пойдѣмъ и мы заспѣвайме
Красну ярь и мы вытайме.

ГНАТЪ ХОТКЕВИЧЪ:

Святый Юрій на Гуцульщинѣ.

Весна, весна! Приходить!...

Маруся лѣтала по проталыхъ стежечкахъ, весело поплюскуючи гарными своими чоботками. Зупиниться на хвильку, набере повнѣ груды гôрского, чаровного повѣтря и мовъ крыла одъ того выростаютъ! Лѣтала бы до сонця, до вершкôвъ горъ, до хмаръ. И серце завмирало

на саму лишъ думку, что скоро настануть цѣлкомъ теплѣ дни, зойде снѣгъ зъ усѣхъ зашкалубинъ и можна буде выдрапатися на найвысшу кичеру, стати тамъ якъ ангелъ Божій на хмарѣ и заспѣвати.

— Господи, Господи! — якжежъ то гарно, якжежъ то мило! — и цѣлувала дѣтей, дѣвчатъ, весь свѣтъ готова бы цѣлувати.

Иде весна! Мати велика!

Отъ уже скоро — скоро приѣде на бѣлômъ кони святлицаръ Юрій и люде витати муть его. То ще давно — давно въ сѣдôй давнинѣ велѣвъ Богъ урочисто обходити сей празникъ.

Все довкола, вся природа чекала приѣзду кôнного лицаря. И ѣде онъ, пишный та гордый царевичъ, у блискучôмъ одѣню и здалека еще кричить.

— Мечи ключи, брате Миколо, бо одобю!

И старенькій Микола, перелякавшися, борзо вергне на зустрѣчь святъ-Юрію ключи до свѣта, а самъ утѣкае у Божій запѣчокъ на небесну постелю спочивати по трудн́отахъ довгозимовыхъ.

А пышный Юръ ѣде, коникомъ выгравае, острымъ списомъ леды пробивае, зъ гôръ зиму стручае, просѣкае копитьми стежки — дорѣжки по убочахъ. Стрепенуться соннѣ смереки, киваючи Юрію на зустрѣчь, на привитаня; напружиться бучина, березина сокомъ налльеся. Широко зотхнуть горы, Черемошъ*) запѣниться, выйде сонце и довше постоить надъ землею. Ѣде, ѣде святъ Юрій! Лѣсы косичить, земля правиться, хоромъ могутнымъ несеся крикъ:

— Весна! Весна! Задзвонили гуси — ключи, поверхъ моря йдучи!...

Отъ и Юрій, святивбыся!... Сонця великого празникъ предвѣчный;

Зъ незнаныхъ краѣвъ принесли Гуцулы честь сему празнику и бережуть изъ поколѣня въ поколѣня. И тому якъ зможеся у силу сонечко добре и днинка Божа продовжиться, святкують сыны природы спôльне свято зъ матѣрью посполу. Зиму перебувають, лѣтомъ набуваються. Святый Юрій лѣтечкови одчиняе ворота, тожъ поклонъ святому Юріеви!

И маржинка святкуе. Весь добутокъ Гуцула въ маржинѣ. Безъ неѣ Гуцулъ нѣщо, а зъ нею все. Богацтво рахуеся на головы скота або на сѣна: про газду кажуть, что онъ „у двацятеро сѣнъ стоить“ — и се вже повна мѣра заможности. Зустрѣвшися Гуцулъ по привитаню пытае: „Якъ маржинка?“ Жебракъ простибôгъ выговорюе: „За ваше здоровля тай за маржины здоровля.“ Половину зимы жіе одлюдно Гуцулъ у зимарцѣ, бо такъ на маржину лѣпше! половину лѣта жіе одлюдно Гу-

*) Рѣка въ Галичинѣ, что выпливае изъ Чорногоры.

цулъ у полонинѣ, бо такъ на маржину лѣпше. Тысяча примѣтъ, тысяча заговорôвъ, чарôвъ примовокъ — все то для маржины, ради неѣ. Якъ кто хоче допечи кому, то заклинае на маржину; якъ кто хоче пріемность кому сказати, бажае добра маржинѣ.

И Юрій, сей поворотный празникъ — весь у вороженю. Зъ далекого загодя памятають Гуцулы на сей день. Ще на Святъ-вечеръ, коли пеклося до святоѣ вечерѣ 12 стравъ, брала господыня зъ усѣхъ мисокъ по ложцѣ, пекла зъ того всего книшикъ та ховала той книшикъ ажъ до Юрія. Ще на Благовѣще ходила господыня до мурашковины и клала туды сôль, булки кавальчикъ, а потомъ свои бовтицѣ, пацьорки, чепраги и присыпала тото все землею ажъ до Юрія.

А у Юріеве навечеріе, якъ лишъ запало такъ май трошки у нôчь, горы у сутѣнь повилися, долины поглубшали и Черемошъ почорнѣвъ — дивный малюнокъ побачили на парохіи.*)

Въ домѣ о. Василя саме всѣ сѣли вечеряти. Наразъ пан-отцева жôнка Маруся, несподѣвано глянувши у окно, закричала:

— Пожежа десь! Горить!...

И такъ переразливо скрикнула, що всѣ посхоплювалися зъ мѣсця. Побѣгли до окна.

Дѣйсно — по тôмъ боцѣ Черемоша у Задурякôвъ горѣло. Пычине зарево червоно-золотымъ пôвколомъ здоймалося въ гору и кидало крикомъ у темнѣ небеса.

— Пху, якже ты мене налякала! — говорила стара ѣмость.**)

Та якажъ то пожежа! То Юрія завтра.

— То що?

— Та палять Гуцулы ватры глоговѣ***) — одъ того маржинѣ, кажуть, добре.

Тымъ часомъ коло другоѣ оселѣ запалало ще бôльше огнище; далѣ коло третьоѣ, четвертоѣ — и скоро всѣ горы, кôлько было ихъ довкола, засіяли огнями, задрожали червонястыми, золотыми промѣнями.

— Якъ у казцѣ.. — прошепотѣла Маруся.

Коло огнѣвъ ворушилися, видко, люде.

— Боже мôй, якъ то красно!.. Я побѣжу!

И Маруся скочила зъ мѣсця.

— Але куды ты? Таже нôчь на дворѣ!

Ну, то що, якъ нôчь?

---

*) Фара.

**) Такъ называють жену пана отця.

***) Огнѣ зъ глогу.

— Най бѣжить. Сежъ уперше побачить она Юрія у Гуцулôвъ! — вступалася стара ѣмость.

Маруся накинувши хустку на голову, байбарачокъ*) староѣ ѣмостѣ на плечи, вже бѣгла царинкою коло церкви до найблизшоѣ своеѣ сусѣдки и найлѣпшоѣ пріятельки — Анницѣ Демянчучки.

У демянчукôвъ саме запалювали ватру. Стефанъ принѣсъ „давины“**) изъ пôдъ маржины, пôдкладавъ пôдъ глôгъ, а жôнка тримала скипку зъ огнемъ. Побачивши Марусю, закричала:

— Ой ѣмостечко, Богъ бы васъ укривъ одъ всякоѣ пригоды! А ну ко пôдкладайте сесю ватру Божу своею ручкою: маете руку щасливу тай черезъ васъ Бôгъ намъ маржинки ади примножить.

Стефанъ, присѣвши, кивавъ привѣтливо головою. Маруся взяла зъ рукъ Анницѣ скипку съ огнемъ.

— Де маю класти?

— Сюды та отсюды, ѣмостечко, — зъ усѣхъ чотырьохъ бокôвъ. Казавъ быхъ „сынку“, та не вольно, — и Стефанъ подоймивъ топорищемъ глôгъ.

Зъ якимось благовойнымъ зворушенямъ пôдкладала Маруся огонь. Таинство обряду захоплювало.

Суха трава спалахнула. Затрѣщали, закрутилися на огни дробненькѣ галузочки, закрутився дымъ. Стефанъ зъ Анницею шепотѣли:

— Дай, Господи... дай, Господи... Пошли Боже святенькій та чистый, абы тôлько было маржины, кôлько мае быти попелу изъ сего курища.***) Поможи, Господочку любый, абы жаднѣ уроки маржинки нашоѣ не ловилися, якъ сего глогу нѣщо не ловиться...

И ихъ голосы сплѣталися зъ дымомъ, искрами приоздоблювалися и летѣли высоко — высоко въ темне небо. Марусю обхоплювала урочистость хвилѣ, солодка близкость до таемного обряду; здавалося, що може вѣрити, якъ сѣ „погане.“

Ватра палала, розкидуючи фантастично вырѣзаными плямами довкола, що хвилѣ ихъ мѣняючи, творючи новѣ. Хлопчикъ пастушокъ зопнявся на ворѣня†) и якоюсь не то радостею полусвѣдомою не то острахомъ дивився, застигши очима, въ саму глубинь таемноѣ чаровноѣ ватры. Зъ перелякомъ дивилася на огонь маржина и не вымахувала хвостами. А середъ тоѣ всеѣ незвычноѣ обстановы тонесенька гей смерѣчка, чомусь радостна, чомусь усмѣхнена, стояла молода

*) Короткій вышиваный сердакъ.
**) Сѣно яке дають до подою.
***) Ватры.
†) Плотъ.

ѣмость. И мѣнилася лицемъ въ червонозолотыхъ смугахъ. Скакала бы черезъ сей огонь, спѣвала бы побожну пѣсню, жертву бы приносила!

Стефанъ одойшовъ троха и уважно стеживъ, въ якій бôкъ бôльше хилиться дымъи зъ курища. Стовпъ вѣявся въ усѣ боки, але такъ, здавалося, що навертае оттакъ бы бôльше на Вôлощину.

Все въ першу весняну сю нôчь мало значѣня, было насычене чарôвною силою вѣщованя. Той, кто установивъ сей обрядъ и вшанувавъ, не хотѣвъ и думати, щобы хоть щось могло пропасти дурно. Все говорило, все давало знаки, все ворожило — треба лишъ было розумѣти сю мову.

Спалахнувши высоко, огонь почавъ поволи пригасати; десь въ однôмъ мѣсци, на сухôй гилячцѣ, зможеся, лизне жвавѣйше — а потомъ жовкне, золотѣе, поникае. Пышна грань мовъ ворушалася, мѣнючися блисками и свѣтлами.

Уважно приглядався Стефанъ до ватры, и якъ лишъ пригасла она тôлько, що не было поломѣни, кивнувъ на хлопця.

— А ну!

Хлопчикъ скочивъ зъ ворѝня и гейкаючи погнавъ худобу черезъ грань. Корови боялися, выставляючи впередъ ноги та мотаючи зъ сопѣнямъ головою, але потомъ, широко переступаючи ногами, бѣгли черезъ грань до загороды.

— Напаслася! Напаслася! — радостно пôдкрикувала Анна.

А ватра тымъ часомъ гасла, мертвѣла грань, темнота ставала смѣлѣйшою. Та Стефанъ, якъ тôльки перейшла остатна скотина, набравъ зъ купы оберемокъ глогу и кинувъ у мертвѣючій жаръ. Пригасла на хвильку ватра, але потомъ зъ новою силою залопотѣла, веселыми зигзаками просверлюючи тьму.

— Пôдкидай, коротко сказавъ Стефанъ жôнцѣ.

Нѣчо, нѣчо. Будемо зъ ѣмостею пôдкладати обѣ. Сѣдайте прошу. Не дуже сѣдець гарный, але най буде — и змахувала запаскою ковбочокъ, що лежавъ зъ боку, и просила Марусю сѣсти.

— Треба пôдкласти сесю ватру, ажъ доки когутъ не запѣе, бо то ади, проти чередѣнниць, проти вѣдьмъ тотыхъ.

— И то всюды будуть огнѣ тримати ажъ до пôвнѣвъ.

— А всюды. Бо то вѣдьма ласа сеѣ ночи ходити за молокомъ, геть бы зопсовала корову на нѣнащо. Ото и Стефанъ пôшовъ и такожъ проти чередѣнниць кидати кецкою*). Бо она вѣдьма тота, страхаеся ади того тай годѣ еѣ приступити.

---

*) Обручемъ.

Стефанъ одойшовъ у бôкъ. Бравъ заготовленѣ „кецки“, обвивавъ ихъ сухимъ сѣномъ, запалювавъ и кидавъ кôлько было силы въ низъ по царинѣ.

— И-и-и-и ххха!... — кричавъ при тôмъ такимъ голосомъ, що не треба было быти и вѣдьмою, абы перелякатися.

Кецки скакали якъ не виданѣ огненѣ звѣрѣ и, здавалося, свистали проразливымъ свистомъ. Наскочивши въ полетѣ на купу складеного камѣня, пôдлѣтали до горы одразу гаслы, розбризкуючи тысячами искоръ довкола. Маруся плескала въ долонѣ якъ дѣтина и тупотѣла ногами, регочучи й скачучи одъ радости.

И довго сидѣла потôмъ, часъ одъ часу пôдкладаючи патики въ огонь, задумчиво слухаючи, якъ Анниця оповѣдае усяке ворожѣня на святого Юрія.

Забавы и игры.

1. Розвивати вѣнокъ.

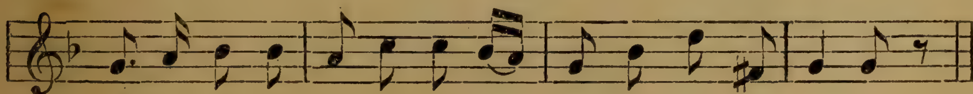
Веснянка.

Дѣти стають колесомъ. То колесо розорвуть въ однôмъ мѣсци, але за руки тримаються. Котрый хлопець крайный, той стоить на мѣсци, а довкола него дѣти „навивають вѣнокъ,“ спѣваючи:

Allegretto. p

По-зи-рай-те дѣв-ча-тонь-ка, Я-кѣ цвѣ-ты ма-ю,

А я-кій я изъ квѣ-то-чокъ Вѣнокъ из-ви-ва-ю.

Такъ обмотуються довкола стоячого хлопця, доки стане „мотузка и квѣтокъ.“

Якъ вже звили всѣхъ, тогды розвивають и спѣвають:

f

А у на - шо - му вѣ - но - чку Якъ ма - ло квѣ - то - чокъ,

За то мы со - бѣ зо - въе - ме Но - венькій вѣ - ночокъ!

2. Голубка.

Веснянка.

Дѣти роблять колесо и спѣвають, обертаючи колесомъ то въ одинъ, то въ другій бôкъ.

Allegretto. (Мирно скоро).

Мы го - лу - бо - чку и - ми - ли, До - о - ко - ла

об - сту - пи - ли, Ой го - лу - бко, чо - го ту - жишь,

Ima. v. *IIda. v.*

Ви - би - рай си, ко - го лю - бишь, ко - го лю - бишь.

Такъ по одному вибирають до середины.
Коли въ серединѣ вже колесо велике, спѣвають:

Цвѣтокъ до цвѣточка,
Листокъ до листочка,
Нехай одъ насъ выйде
Ганя паняночка.

И по одному выходять у велике колесо.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІИ „ВѢНОЧКА“ СЪ ЧИТАЧАМИ.

Редакція одержала слѣдуюче письмо:

Волове, дня 16. IV. 1921.

Любый нашъ Вѣночку!

Шлеме тобѣ розвязку загадокъ изъ 2. числа. Не знаеме, чи мы ихъ добре одгадали. Якъ теперь мы мало захибили, на другій разъ поправимеся. Ты не посердешься за то на насъ, бо у насъ была добра воля.

Мы тобою дуже тѣшимеся и дуже радо тебе витаеме. Много вершиковъ изъ тебе выучуемеся на память. Казки твои дуже радо читаеме. Жалуеме, что не можешь приходити до насъ хоть два разы въ мѣсяць.

Розвязки суть: 1) = тѣнь, 2) = хмара, 3) = оселъ, — 4) = телефонъ, 5) = гуслѣ.

Бувай здоровъ и скоро до насъ загости. Елисавета Пайкошѣ, Елена Пайкошѣ, Шарѣка Пайкошѣ, Мѣтьо Пайкошѣ.

Одповѣдь Редакціи:

Дорогѣ Дѣточки. Дуже утѣшило насъ Ваше любе письмо, и мы его задержиме собѣ на памятку. Вы дакотрѣ загадки добре одгадали а то 3. и 5.

Одгадки такѣ 1) = мѣсяць, 2) = морозъ, 3) = оселъ, 4) = блискавка-грôмъ. 5) = гуслѣ.

При Вашôй пильности певно одгадаете другѣ загадки, якѣ подаеме въ тôмъ числѣ.

ЗАГАДКИ.

1) Мечи бѣле, упаде жовте.

2) Чотыри братя одну шапку носять.

3) Малый малюшокъ понѣсъ бочку на вершокъ.

4) Середъ села дубъ, на дубѣ дванайцять стовпôвъ, на кождôмъ стовпѣ гнѣздо, на кождôмъ гнѣздѣ чотыри яйця.

5) Безъ рукъ, безъ нôгъ, безъ очей, выйде на пôдъ у ночи.

6) Безъ оболокôвъ, безъ дверей, повна хата людей.

Кто до 1. юня надосла всѣ добрѣ одгадки, одержить красну книжочку изъ казками.

ОДЪ АДМИНИСТРАЦІИ: Проситься всѣ тѣ школы, котрѣ еще не подали, кôлько примѣрникôвъ „Вѣночка“ потребують для дѣтей або науки, абы сейчасъ то учинили, бо „Вѣночокъ“ печатаеся лишъ въ тôлько примѣрникахъ, кôлько ихъ потребують.

Кажда школа одержуе 2 примѣрники одъ школьного оддѣла даромъ. Дѣти платять 4 Кч рочно, а прочѣ 12 Кч. Проситься тыхъ, котрѣ еще не заплатили, гроши якъ найскорше прислати.

СОДЕРЖАНЯ:

Типографія „Политика“ Прага.

ВѢНОЧОКЪ

ДЛЯ ПОДКАРПАТСКИХЪ ДѢТОЧОКЪ.

Выходить 15. кождого мѣсяця окрôмъ юлія и августа.
Редакторъ: Дръ. ИВ. ПАНЬКЕВИЧЪ. Предплата Кч 12·— на рôкъ. Поодиноке число Кч 1·20.
Выдае Шкôльный оддѣлъ цивильноѣ управы Пôдкарпатскоѣ Руси.

Адресъ: ВѢНОЧОКЪ, УЖГОРОДЪ, ул. Вараля ч. 32.

Рôчникъ II. Ужгородъ, 15. мая 1921. Число 5.

ИЗИДОРЪ ВОРОБКЕВИЧЪ:

ВЕЧЕРЪ.

Сонце заховалось за высокѣ горы
Тыхо все дрѣмае: лугъ, дуброва, боры.
Дзвôночокъ тамъ чути, мѣсяць небомъ сяе,
Въ байрацѣ маленькій соловій спѣвае.

Вѣтрець потягае, поточокъ шепоче,
Яскраво сіяють зорѣ середъ ночи.
Дрѣмае береза, заснула смерека,
Чути лишъ флояру вôвчарску здалека.

Свѣтъ мовъ церковь Божа, мирно, тихо всюды
Одъ тяжкоѣ працѣ знемоглися люде.
А мѣсяць, мовъ сторожъ, ходить небомъ тихо,
Тѣшиться, что кождый забувъ свое лихо.

ИВАНЪ ФРАНКО.

Заяць и Ѣжакъ.

(Изъ книги коли ще звѣрѣ говорили).

Се, мои дѣтоньки, не есть історія а практика. Бо певно, нѣкто тамъ при тôмъ не бывъ, якъ Заяць съ Ѣжакомъ сперичалися. А проте оно мусить быти правда, бо мôй небожчикъ дѣдусь, коли менѣ се оповѣдавъ, усе говоривъ: „Я тамъ при тôмъ не бывъ, але се мусить быти правда, бо менѣ се старѣ люде повѣдали, а старымъ людямъ на что брехати?“ Слухайтежъ якъ то оно было.

Была свята недѣленька, пôдъ осѣнь уже, саме коли гречки одцвѣтали. Сонечко зойшло ясно на небѣ, вѣтрець теплый прохожувався по стерняхъ, жайворонки спѣвали высоко-высоко въ повѣтрѣ, пчѣлки бренѣли на цвѣтахъ, а люде святочно повбиранѣ йшли до церкви. Все, что жило, радувалося милою днинкою а Ѣжакъ також ъ.

Ѣжакъ стоявъ собѣ край дверей своеѣ норы, заложивъ руки за поясъ, выставивъ нôсъ на теплый вѣтеръ тай подспѣвувавъ собѣ стиха пѣсеньку — чи гарну, чи не гарну — кому тамъ что до того! якъ умѣе, такъ и пѣе. Подспѣвуе собѣ тихенько, а далѣ подумавъ собѣ:

— Поки тамъ моя жôнка мне дѣтей та дае ѣмъ свѣжѣ сорочечки, то я пôйду троха въ поле, пройдуся тай на своѣ бураки подивлюся, чи добре выросли.

Бураки были недалеко одъ его хаты; Ѣжакъ бравъ ихъ, кôлько ему треба было на страву для своеѣ родины и для того и говоривъ завсегда „мои бураки“. Ну, добре. Осторожно заперъ онъ за собою двери и поплѣвся стежкою въ поле. Не далеко й пройшовъ и саме по при терновый корчъ хотѣвъ скрутити и навправцѣ пôйти до буракôвъ ажъ тутъ навстрѣчу ему Заяць. Онъ такожъ такъ бывъ выйшовъ на проходъ и хотѣвъ при тôй нагодѣ навѣдатися до „своеѣ“ капусты.

Побачивши Заяця Ѣжакъ поклонився ему низенько и привитавъ его съ святою недѣлею. Та Заяць бывъ собѣ великій паничъ и дуже горда штука. Онъ не одповѣвъ нѣчого на Ѣжакове привитаня а тôлько глянувъ на него дуже зъ высока и одозвався:

— Ого, а ты чого такъ рано ось тутъ по поли волочишься?

— На проходъ выйшовъ, — одповѣвъ Ѣжакъ.

— На проходъ? — зареготався Заяць. — А я думавъ, что твоимъ ногамъ лѣпше бы было лежати, нѣжъ на проходъ лазити.

Ся насмѣшка дуже розсердила Ѣжака. Бо вже что якъ что можна ему говорити, все онъ перенесе, але коли кто почне насмѣхуватися изъ его ногъ, того онъ не може дарувати. Саме для того, бо зъ Божого допусту ноги у него кривѣ.

— Ты певно думаешь, — мовить Ѣжакъ до Зайця, — что ты своими довгими лабами бôльше докажешь?

— А такъ, — одповѣвъ Заяць.

— Можеме зробити пробу, — мовить Ѣжакъ. — Ану заложѣмся, побачишь, чи я тебе не перегоню.

— Се вже смѣхъ людямъ сказати! Ты своими кривыми ногами перебѣжишь мене? — смѣявся Заяць.

— Ну, про мене, зробиме пробу, коли тебе така охота зносить. О что закладаемеся?

— Дуката и фляшку горѣлки, — мовить Ѣжакъ.

— Пріймаю, — одмовляе Заяць. — Давай руку! А теперь бѣжѣмъ!

— Ну, ну, ну, такъ нагло не маеме чого спѣшитися, — одповѣвъ Ѣжакъ. — Я ще зовсѣмъ натще. Мушу напередъ пôйти до дому, трошка попоѣсти, а за пôвъ годинки верну на отсе мѣсто.

Заяць немавъ ничъ противъ того, бо и ему хотѣлося передъ тымъ похрупати троха свѣжоѣ капусты. А Ѣжакъ тымчасомъ посунувъ до дому.

— Чекай ты Зайчику, — думавъ онъ по дорозѣ. — Ты надѣешься на своѣ довгѣ ноги, але я тобѣ таки заграю не тоѣ. Правда есть, что ты паничъ великій, але у головѣ въ тебе розуму не богато. Заплатишь, небоже, закладъ, ажъ буде куритися.

Приходить Ѣжакъ до дому и мовить до своеѣ жѣнки:

— Жѣнко, вбирайся скоренько, пôйдешь зо мною въ поле.

— А чого менѣ въ поле? — звѣдуе Ѣжиха.

— Знаешь, я съ Заяцемъ заложився. Маеме оба бѣгати на перегоны, а кто програе, платить дуката и фляшку горѣлки.

— Чи ты, чоловѣче, зъ розуму зойшовъ? — скрикнула Ѣжиха. — Та съ Зайцемъ хочешь у перегоны бѣгати?

— Вжежъ, что хочу. И ты мусишь менѣ допомогти. Жѣнка ще щось хотѣла говорити, та Ѣжакъ сказавъ до неѣ:

— Не турбуйся, жѣнко! Я вже тобѣ скажу, якъ се маеме зробити. Убирайся лишъ скоренько тай ходѣмъ у поле.

Что мала Ѣжиха робити? Зобралася тай пошла съ чоловѣкомъ. А по дорозѣ Ѣжакъ мовить до неѣ:

— Слухай, жѣнко, что я тобѣ скажу. Видишь, на отсѣй довгôй нивѣ мають быти наши перегоны. Заяць буде бѣгти одною бороздою, а я другою. Зъ вôдтамъ зъ горы починаеме бѣгти. Отже ты стань собѣ тутъ въ бороздѣ, и коли Заяць прибѣжить сюды, то ты пôднеси голову тай крикни: „Я вже тутъ!“

Такъ розмовляючи, они прійшли на умовлену ниву. Ѣжакъ поставивъ свою жѣнку на еѣ мѣсце, а самъ пôйшовъ горѣ бороздою на другій конець. Приходить, а Заяць уже тамъ.

— Ну, чтожъ, бѣжиме? — звѣдуе Заяць.

— А вжежъ бѣжиме, — каже Ѣжакъ.

— Ну, разъ — два — три!

Одинъ ставъ у одну борозду, другій у другу, а коли Заяць крикнувъ „три“, рушивъ самъ якъ выхоръ долѣ головою. А Ѣжакъ пробѣгъ може зо три кроки, потомъ скулився въ бороздѣ, и вернувъ назадъ на свое перше мѣсто. А Заяць жене, что мае силы, та коли добѣгъ на конець нивы, ажъ тутъ Ѣжакова жѣнка зъ другоѣ борозды кричить ему на зустрѣчу:

— Я вже тутъ!

Заяць tôлько очи вытрѣщивъ зъ диву; ему й до головы не прійшло, чтобы се не бывъ той самый Ѣжакъ, бо знаете, Ѣжакъ и Ѣжиха однаковѣсенькѣ на подобу.

— А се якъ може быти? — скрикнувъ Заяць. — Бѣжѣмъ ще разъ, назадъ до першоѣ меты!

И не передихнувши добре, онъ выхромъ полетѣвъ горѣ нивою, положивши уха на хребетъ. Ѣжиха лишилася спокойнѣсенькою на своѣмъ мѣсци. А коли Заяць добѣгъ на другій конець нивы, то тамъ Ѣжакъ крикнувъ ему на зустрѣчь: — Я вже тутъ!

Розлютився Заяць. Что за диво! Чтобы такій кривоногій Ѣжакъ мене перегнавъ! И не тямлячи себе зъ досады, крикнувъ:

— Ще разъ бѣжѣмъ! До нижньоѣ меты!

— Про мене, Семене, — мовивъ Ѣжакъ, — бѣжѣмъ хоть десять разъ, менѣ байдуже.

Побѣгъ Заяць, а въ низу зновъ чуе:

— Я вже тутъ!

Бѣжить ще разъ до горы — зновъ те саме. Такъ онъ бѣдолаха бѣгавъ, бѣгавъ сѣмдесять и три разы тамъ и назадъ, а Ѣжакъ завсѣгды бывъ „уже тутъ“. Чи Заяць добѣжить до горѣшньоѣ меты, чи до долѣшноѣ, все чуе одно: „Я вже тутъ! А сѣмдесятый четвертый разъ уже Заяць не добѣгъ до меты. Саме на рединѣ нивы впавъ на землю, кровь бухнула ему зъ горла и онъ сконавъ на мѣсци. А Ѣжакъ узявъ выграный закладъ, дуката и кварту горѣлки, гукнувъ на свою жѣнку зъ борозды и обое пошли радосно до дому и жіють ще й доси, коли не померли.

Зайця поховали, а весь его рôдъ зарѣкся одъ того часу не бѣгати съ Ѣжаками объ закладъ, такъ что мы дѣтоньки, вже того нѣколи не побачиме. А для васъ, дѣтоньки, така наука одъ того: нѣколи не подоймай на смѣхъ бѣдного чоловѣка, хоть бы се бывъ простый нерепаный*) Ѣжакъ.

ЯКОВЪ ГОЛОВАЦКІЙ:

РѢЧКА.

Чомъ, рѣченько домашняя,
Такъ плывешь поволи?
Чомъ водицѣ не розлѣешь
Зъ берегôвъ на поле?

Годѣ плысти самотою
Часъ вже тугу збути:
Шуми, гуди филенькою,
Щобъ далеко чути!

*) безъ огледы.

„Якъ же менѣ, родный сыну,
Не плысти поволи?
Высокіи береженьки,
Ще й ровненьке поле.

Я бы въ фалю загремѣла,
Та водицѣ мало;
За-то гладке личко мое,
Чисте якъ чюркало.

Були тучи, дощи, громы,
Воды забренѣли;
Що-жъ! пôдрыли береженьки
Й воду сколотили.

Лучше плысти по тихоньки,
Та певненькимъ ходомъ,
Оминати островоньки,
Камѣня й колоды.

Такъ поплыну тихо, смирно,
Безъ шуму безъ горя;
Зъ личкомъ чистымъ, незмученымъ
Чей дойду до моря!“

ПАВЛО ГРАБОВСКІЙ:

СОЛОВЕЙКО.

Розтьохкався соловейко
На калиноньцѣ:
Щось не спиться середъ ночи
Сиротиноньцѣ.

Розвѣй, розвѣй, соловейку
Мою тугоньку;
Чи забуду прикру людску
Я наругоньку?

Чи знайду я коли небудь
Власну доленьку,
Чи все тягти чуже ярмо
Та неволеньку?

Тьохка, плаче соловейко
На калиноньцѣ
Та не знае дати рады
Сиротиноньцѣ.

Грушевскій монастырь.

Коли Русины приняли христіяньство въ 988 роцѣ, то и съ тымъ прійшла на Русь просвѣта. Просвѣту тоту розширяли першѣ руськѣ священники, монахи а потомъ и свѣтскѣ люде. Але найважнѣйшими мѣсцями, звôдки розходилося свѣтло правдивоѣ науки, были въ тôмъ часѣ монастырѣ. Коло нихъ повставали школы, збиралися книги у такъ званѣ книгозборы (библіотеки), писали новѣ книги и розносили ихъ по усѣхъ куткахъ нашоѣ землѣ.

Найдавнѣйшимъ монастыремъ на Руси бывъ печерскій монастырь въ Киѣвѣ, нынѣ Печерска Лавра. Называли его печерскимъ, бо монахи жили въ выдовбаныхъ скалахъ надъ рѣкою Днѣпромъ, званыхъ пече-

рами. Одси розходилися монахи по цѣлôй Руси и закладали такѣ самѣ печерскѣ лавры або монастырѣ званѣ обителями.

Изъ тыхъ монастырôвъ выходили ученѣ люде, першѣ наши владики и митрополиты киѣвскѣ. До школъ монастырскихъ посылали руськѣ князѣ и бояре свои дѣти, абы училися мудрости и богобойности.

И на Пôдкарпатскій Руси мали мы свои монастырѣ вже изъ давна. Найстаршимъ такимъ монастыремъ бывъ мабуть монастырь въ селѣ Грушовѣ въ Мараморощинѣ недалеко Довгополя. Нынѣ вже и слѣду зъ него не остало, лишъ межи тѣнистыми буками и дубами поднимаеся великій камѣнный крестъ. Онъ показуе на тото мѣсто, вôдки цѣлыми столѣтями розходилося свѣтло науки на цѣлый Марамарошъ.

Коли той монастырь основався, не маеме докладныхъ вѣдомостей. Можеме лишъ здогадуватися, что десь въ 12 вѣцѣ, бо въ тôмъ часѣ находиме въ Карпатскихъ горахъ по другôй сторонѣ въ нынѣшнôй Галичинѣ дасколько такихъ монастырѣвъ.

Першѣ вѣстки за него маеме изъ часôвъ короля угорского Бейлы IV, котрому монахи жалувалися, что пôдчасъ нападу Татаръ (1240 р.) згорѣли имъ всѣ документы и грамоты. Изъ того видно, что татаре спалили его въ 1240 роцѣ. Монастырь той служивъ духовнымъ потребамъ не лишъ Русинôвъ але и сусѣднихъ Волохôвъ. Бояре волоськѣ записували часто свои маетки и подпирали его всякими способами. Слава его розносилася широко такъ, что навѣть царьгородскій патріархъ взявъ его пôдъ свою опѣку. Въ роцѣ 1391 выдавъ царьгородскій патріархъ грамоту, котрою подчинивъ всѣхъ Русинôвъ и Волохôвъ, что жили въ Марамарошѣ, Угочи та Семигородѣ, настоятелеви того монастыря. Одъ того часу той настоятель мавъ епископску власть и доходы. Но коли засновано перше руське епископство въ Мукачевѣ при кôнци 15. столѣтя, король угорскій въ роцѣ 1491 пôддавъ вѣрныхъ изъ згаданыхъ областей и такожъ архимандрита грушевського монастыря Иларія пôдъ власть мукачевского епископа Йоанна.

Грушевскій монастырь бывъ славный не лишъ тому, что тамъ панувало глубоко религійне и богобойне житя, а дале что архимандритови того монастыря черезъ 100 лѣтъ были подчиненѣ вѣрнѣ изъ цѣлоѣ Мараморощины, Угочи и части Семигороду, але онъ бывъ заразомъ мѣсцемъ, изъ котрого ишла культура и просвѣта не лишъ на Подкарпатску Русь але и на Волощину. Тамъ около 1640 року находилася друкарня, въ котрôй печатали руськѣ церковнѣ книги, а потомъ и волоськѣ. Въ половинѣ 17. столѣтя знищено то славне мѣсто нашоѣ краины. Здаеться, что спалили его Поляки, котрѣ гнали за семигородскимъ княземъ Юріемъ II. Ракоціемъ, что бывъ напавъ на нихъ. Въ роцѣ 1668

одобрано монастиреви всѣ добра и одъ того часу можъ казати монастырь вже не истнувавъ.

Такъ зойшла слава грушевскоѣ обители, котра черезъ кôлько вѣкôвъ розносила межи Русинами и Волохами правдиве свѣтло науки христовоѣ и подносила просвѣту нашого народа.

ВАСИЛЬ ПАЧОВСКІЙ:

ТРІЕ ЦАРѢ.

I.

Въ Ужгородѣ мѣсяць сходить,
Свѣтять зорѣ, Угъ искриться,
Мрѣе замокъ, дзвонять дзвоны,
А Юркови диво сниться:

Щедрый вечеръ въ Срѣбнôй Руси —
Ци господарь нашъ е дома?
Ѣдуть въ гостѣ тріе царѣ,
„Йдуть со дары“ кôньми трьома,

А летять якъ три соколы
Зъ рôжныхъ сторонъ до столицѣ
Черезъ горы, черезъ долы —
А ихъ очи блискавицѣ!

Першій гôсть: изъ гôръ Токаю,
Князь Ляборець[1]) у коронѣ,
Въ златôй зброѣ; кôнь якъ сокôлъ
Винна лоза у долонѣ.

Другій гôсть: изъ Мукачева,
Корятовичъ, князь Подоля,[2])
Въ срѣбнôй зброѣ; кôнь якъ воронъ —
Снôпъ пшеницѣ везе съ поля.

Третій гôсть: Петро Петровичъ[3]),
Гордый панъ у зброѣ зъ крицѣ;
Кôнь якъ орелъ — а въ десницѣ
Скарбъ огнистый зъ Маковицѣ.

II.

Впали всѣ три опôвночи
Середъ замку кôньми трьома:
Щедрый вечеръ, Срѣбна Русе,
Ци господаръ твôй е дома?!

Не е дома, спить у горахъ
Панъ господарь, славнѣ гостѣ;
А въ коморахъ въ его дворѣ
Грае орда на помостѣ!

Лються вина, вються дѣвы
У чардашовôмъ акордѣ,
А крикливѣ спѣвы лються
Въ мовѣ рôднôй дикôй ордѣ!

И заплакавъ князь Лаборець
И заплакавъ Корятовичъ
И промовивъ за сльозами
Гордый панъ, Петро Петровичъ:

[1]) Князь Ляборець полягъ въ битвѣ зъ Мадярами 895 р.
[2]) Князь Коріятовичъ Федоръ прибывъ до насъ зъ Подоля въ другôй половинѣ XIV. вѣка.
[3]) Петро Петровичъ, руській вельможа, поднявъ бунты (1305—1323) проти Мадярôвъ и полягъ въ замку Макъ пôдъ Топлею 1323. р.

„Чуете, якъ вѣра наша
Славить орду въ чужôй мовѣ?
Замѣнила нашу славу
На чардаша въ рôднôй кровѣ!“

„И кому несеме дары:
Вино, злато и пшеницю?
Якъ продали наши внуки
Ордѣ нашу кервавицю!“

III.

Князь Лаборець ставъ якъ хмара,
А Петровичъ закрывъ очи —
Корятовичъ кинувъ зъ валу
Свои очи въ темѣнь ночи:

А въ низу тамъ въ однôй хижѣ
Свѣтло блимае зъ вôконця,
А бабуся припадае
До Юрка немовь до сонця.

Вôнъ збудився, ревно плаче,
Що матусѣ не е дома —
Ѣдуть въ гостѣ тріе царѣ,
„Ѣдуть съ дары“ кôньма трьома!

А бабуся знае добре
Свого внука и спѣвае
Пѣсню: „Нова радость стала...“
Зъ неѣ хата вся сіяе!

Юрчикъ слуха' звукôвъ пѣснѣ —
Хто ихъ чуе, всѣхъ чарують:
Чуе мѣсяць, чують зорѣ,
Тріе царѣ въ замку чують...

И промовивъ Корятовичъ:
„Ось де наша княжа мова!
Въ бѣдну хижу заховалась
Наша пѣсня пречудова!

IV.

„Тамъ бабуся колядуе,
Юрчикъ слухае, сѣрома —
Вôнъ пріявъ бы насъ у гостѣ,
Та господарь не е дома!

„Нянько рѣже въ горахъ дрова:
Жидъ взявъ хату и стодолу,
А мамуся и бабуся
Повезли его у школу.

„И наймили въ того жида
Ту темницю земляницю —
Та вôнъ вчиться, буде паномъ,
Въ него выкупить землицю.

„Ай мамуся въ таке свято
Пôшла ему блюда мыти —
Тамъ панове и жидове
Будуть ѣсти, будуть пити.

„Тамъ панове и жидове
Чардашують въ срѣблѣ-злотѣ:
А Юрко не мавъ вечерѣ,
Бо Матуся на роботѣ!

„Ай вона принесе завтра
Ему бубликôвъ три пары —
Та ми ѣдьме тамъ у гостѣ
И Юркови зложѣмъ дары!“

V.

Завернули быстрѣ конѣ —
Однымъ скокомъ блискомъ сонця
Тріе царѣ опинились
Коло хижѣ край оконця.

На Юрка все спозирае
Що на лôжку сѣвъ и мрѣе —

Зновъ бабуся повѣдае
Про царѣвъ тыхъ, якъ умѣе:

Про Лаборця злотокнязя,
Про витязя зъ Маковицѣ,
Про царя зъ крестомъ на щитѣ,
Що вбивъ змія зъ Латорицѣ.

Юрчикъ слуха, а у нього
Свѣтять очи наче зорѣ —
А бабуся сыпле перлы,
Що яснѣли въ темнôмъ морѣ:

„Тѣ три царѣ суть мѣжъ нами,
Чують кривду нашу, сыну —
Лемъ чекають зъ яснымъ громомъ
На великую годину!

„Въ ту годину грôмъ ударить,
Встане витязь середъ поля —
Вороги пропадуть наши
И на нарôдъ прійде воля!

VI.

„И прилынуть тріе царѣ
Принесуть намъ сыну дары:
Вино, злато и пшеницю,
Що украли намъ Мадяре“.

Може будешь ты той витязь,
Якъ выростешь ти зъ водицѣ;
Прійдуть въ гостѣ тріе царѣ,
Ты ихъ пріймешь у столицѣ!“

„Въ тôй торбинѣ, що ты носишь
Книжочки, ты найдешь чары;
Вино, злато и пшеницю,
Кôлько схочешь, всѣмъ на дары!

„Тай засѣешь намъ пшеницю,
Посадишь вино на зворахъ —
Обзолотишь цѣлый нарôдъ,
Що марнуеся у горахъ!“

Хлопець слуха', хлопець чуе.
И буйна уява грае —
Свѣтять очи якъ два сонця,
Вôнъ бабусѣ повѣдае:

„Я не хочу того злата,
Нѣ вина, анѣ пшеницѣ —
Хочу мати мечъ огнистый,
Що мавъ витязь зъ Маковицѣ!

VII.

„Буду бити вражу силу,
Ажъ прочищу Русь цѣлую
Хрестъ на щитѣ хочу мати
И корону золотую!

„Хрестъ на щитѣ я повѣшу
На тôмъ замку въ Мукачевѣ,
А корону золотую
Дамъ цареви у Кіевѣ!“

Нагло дверѣ розоперлись:
Вносить мечъ Петро Петровичъ,
А Лаборець князь корону —
Хрестъ на щитѣ Кор'ятовичъ.

„Будешь быти вражу силу!“
Кажуть въ голосъ тріе царѣ;
А Лаборець ему каже,
Якъ зложили все у дарѣ:

„Рости смѣлый, дужій, гордый,
Двигни нове поколѣня,
Зо дна моря добудь волю
Зъ тысячлѣтного терпѣня!

„Въ тобѣ, сыну, наша сила,
Наша гордôсть, наша слава!

И розтрубить и роздзвонить
Твое имя вся держава!“

* * *

И въ снѣ видиться Юркови
Що змія вôнъ убивае;

Нарôдъ кличе: Слава, слава!
Витязь Юрій конемъ грае.

Въ Ужгородѣ сонце сходить,
Срѣбна Русь у свѣтлѣ тоне —
Трублять трубы въ Перемишлѣ,
А въ Кіевѣ дзвонять дзвоны.

БЕРЕГСАСЪ, 22. януарія 1921. р.

Грибы.

Лѣтомъ або въ осени, якъ почне по дощахъ парити сонце, богато зъявиться грибôвъ въ лѣсахъ та на зрубахъ. Найдешь тамъ бѣлѣ грибы, сыроѣжки, печерицѣ, опеньки и богато иншихъ. Люде збирають ихъ, сушать, або заразъ таки смажуть и ѣдять. Лишъ не всѣ грибы можна ѣсти, бо богато межи ними есть отруйныхъ — отъ якъ мухоморъ. Зъ виду сей грибъ дуже красный: высокій, зъ червоною шапкою, а по нѣй бѣлѣ крапельки. Якъ зъѣсти его, заразъ закрутиться голова, въ очахъ стае жовто, а въ животѣ схопляють кольки.

Суть еще и такѣ грибы, что ростуть пôдъ землею. Звуться они труфлями. Свинѣ далеко чують ихъ и черезъ те, чтобы знайти ихъ, пускають свиней, тôлько попереду насувають имъ на рило желѣзнѣ кôльця, чтобы не зъѣли тыхъ грибôвъ, якъ вырыють. А ота плѣснь, что имаеться хлѣба або сыра, або вогкихъ стѣнъ у хатѣ, то такожъ дуже маленькѣ грибки, котрѣ ростуть одинъ коло другого.

Кто не знаеся на губахъ (грибахъ) добре, най запамятае собѣ отсе: Старыхъ, червивыхъ, порохнавыхъ губъ не треба збирати. Губы, котрѣ пускають изъ себе молочко, небезпечнѣ и тому найлѣпше ихъ не брати.

Ѣдовитѣ губы мають неприемный запахъ, особливо коли розтерти ихъ въ пальцяхъ. Коли шкодливу губу розтерти або розкраяти ножемъ, то она звычайно стане въ тôмъ мѣсци синя або темна. Коли кусникъ ѣдовитоѣ губы роскусити, то заразъ пече або щипае языкъ, але лучше того не чинити.

ВОЙНА ГРИБÔВЪ ЗЪ ЖУКАМИ.

Якъ загадавъ боровикъ,
Надъ всѣ грибы полковникъ,
Пôдъ дубочкомъ сидячи
Та на грибы глядячи,
На жукôвъ ити войною
Изъ громадою грибною.
Посылае посланцѣвъ,
Геть по лѣсови гонцѣвъ,
Чтобъ трубили, чтобъ гукали,
Чтобы губ-грибôвъ скликали.
Обозвались печерички,
Прехорошѣ молодички:
„Мы-жъ все дома сидиме
Та газдовство глядиме.“
Обозвалися опеньки:
„У насъ ноженьки тоненькѣ
Мы-жъ не виннѣ тому,
Не пôйдемъ мы на войну.“
Обозвались маслюки,
Лежибоки товстюки:
„Та нехай имъ, тымъ жукамъ,
На что здались они намъ!“
Обозвались сироѣжки:
„Мы до того торгу й пѣшки,
Отъ лише пождѣть насъ трѣшки,
Поки вылѣземе зъ дѣжки.“
Обозвались бѣляки:
„Что жъ — мы зъ роду козаки.
Мы жукôвъ тыхъ порубаемъ
Посѣчемъ та пострѣляемъ.“
Обѣзвалися рижки:
„Где они отѣ жуки?
Ось мы заразъ идеме,
Ихъ на роги возьмиме!“
Обозвались мухоморы:
„Завдаме жукамъ мы горе!
Мы отруты имъ даме,
Цѣлѣ купы вкладеме!“
Обозвались ковпаки,
Тѣ завзятѣ козаки:
„На жукôвъ мы пôйдемъ
Порубаемъ посѣчемъ!“
А за ними горчаки,
Забіяки — парубки,
Загули гей бы въ дзвôнъ:
„Ой гôрькій буде имъ хрѣнъ.“

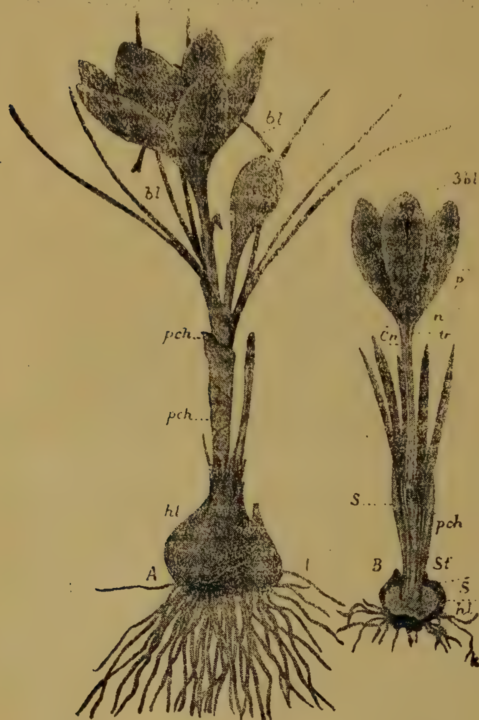
Якъ рослина здобувае собѣ ѣжу.

(За Спиридономъ Черкасенкомъ).

Кажда тварина одъ того росте, что она годуеться. Коли еѣ ѣжа добра — она росте красше, коли недобра она марнѣе, перестае рости та й зовсѣмъ гине. Камѣня не росте, бо не годуеться. Рослина зновъ росте, а изъ того выходить, что она годуеться. Але якъ же рослины годуються, коли сего нѣкто не видѣвъ. Стоять они собѣ нерухомо на однôмъ мѣсци, гей бы того годованя зовсѣмъ не знають. Тымчасомъ не такъ оно. Рослины мають свôй корѣнь, котрый все рыеся пôдъ землею тай достарчае имъ зôдси потрѣбный кормъ.

Корѣнь каждоѣ рослины роздѣляеся въ земли за меншѣ корѣнцѣ, спершу грубшѣ а дальше все тоншѣ и тоншѣ. На кôнци выглядають

они вже гей бы ниточки або волосинки. Сими ниточками рослина и годуеться. Якъ шкурка ихъ дуже тоненька, то крозь неѣ и просысаеться поволи изъ землѣ въ середину корѣня вода и все те, что въ нѣй розпущене (поташъ, салитра, сôль), и приходить потомъ дальше въ стебло, галузя и листя. Коли тотѣ ниточки стрѣнуть по дорозѣ такѣ частинки землѣ, что у водѣ не розпускаються, тогды они выпускають изъ себе особливѣ кислощи, якѣ розпускають частинки землѣ. Ажъ тогды вже сѣ частинки землѣ легко проходять въ середину корневыхъ ниточокъ, а дальше въ стебло и листя.

Коли вже корѣнь достарчае рослинѣ поживы, то звѣдуеме, на что ѣй листя. Може оно лишъ служить рослинѣ, якъ убраня, котре въ осени пожовкши одпадае. Та нѣтъ. Рослина та всяка деревина тогды тольки росте и живе, коли на нѣмъ листъ. Мыжъ выдиме, что коли гусѣнь объѣсть листъ, тогды нѣ дерево нѣ рослина не росте. Чому то такъ? А то тому, что рослина своимъ листямъ дихае такъ само, якъ тварина легками. По листу суть порозкиданѣ всюды малесенькѣ дѣрочки — дыхальця, котрыми она дыхае. Сѣ дыхальця на око такѣ маленькѣ, что ихъ на око зовсѣмъ не знати. А чтобы ихъ побачити, то треба подивитися крôзь побôльшаюче шкло зване микроскопомъ, котре побôльшуе кôлько сотъ разъ. Тогды можна видѣти, что кожде дыхальце облямоване нѣбы двома губами, черезъ что дыхальця выглядають нѣбы роты. Сѣ губы розтуляються и затуляються. Розтуляються звычайно у мокру годину, а затуляються у суху. Якъ бы дыхальця были затуленѣ и въ засуху, то рослина выпускала-бы изъ себе стôльки пары, что зъ того зовсѣмъ зовялабы та змарнѣла. Такъ само гине рослина безъ свѣтла якъ и безъ повѣтря. Безъ свѣтла рослина такожъ гине, а повѣтря потрѣбне еѣ до годованя. Дерева, кущи и травы не тôльки дыхають нимъ але и годуються. У повѣтрѣ есть така для насъ незрима ѣжа, яку жадобно ловлять листя рослинѣ.

Якажъ то ѣжа? У повѣтрѣ, якъ знаеме есть газъ, котрый звеме кисень. Нимъ дыхають люде, звѣрята и рослины. Але въ повѣтрѣ есть еще иншій газъ, непотрѣбный людямъ але дуже потрѣбный рослинамъ. Той газъ зветься углеквасъ. Вуглеквасъ есть та незрима ѣжа, яку высысають зъ повѣтря листя рослинъ. Онъ складаеся изъ двохъ частей: вугля и кисеня.

Рослины тоту ѣжу хоснують такъ: Маленькѣ частины вуглеквасу, что лѣтають у повѣтрѣ, проходять крôзь дыхальця. Черезъ сонѣчне свѣтло вуглеквасъ розкладаеться въ серединѣ рослины на своѣ складовѣ части — на вуголь и кисень. Кисень утѣкае назадъ у повѣтря а вуголь остаеться въ листяхъ. Тамъ получаеся зъ водою и иншими рѣчами, якѣ ввойшли изъ землѣ до рослины, и вытворюе той сокъ, изъ якого выростають галузки, квѣтки, овочи и вся рослина росте въ ширину и въ довжину.

Люде выдихають изъ себе вуглеквасъ а рослины его забирають, розкладають его въ собѣ на вуголь и кисень, вуголь собѣ лишають а кисень оддають повѣтрю назадъ, что потомъ зновъ люде и звѣрята вдыхають.

Выходить, что въ природѣ все упорядковане, что всѣ люде и тварины, и всѣ рослины суть однѣ другому дуже користнѣ. Что не треба однымъ то потрѣбне другимъ.

Затьмѣня мѣсяця.

Въ попереднôмъ числѣ мы говорили, что якъ мѣсяць въ своимъ бѣгу стане межи землею и сонцемъ и кине свою тѣнь на сонце, тогды сонце затемнѣе. Звычайно темнѣе лише его часть, а рѣдше цѣле або его середина.

Новинки подавали напередъ, что дня 8. апрѣля мало у насъ быти видно цѣлковите затьмѣня сонця. Тымчасомъ у насъ темнѣла лишъ одна его частина. Цѣлкомъ сонця не было видно дальше въ пôвночныхъ (сѣверныхъ) краяхъ.

Такъ якъ съ сонцемъ, бывае и съ мѣсяцемъ. Бывае не разъ, что въ ночи часть мѣсяця потемнѣе або навѣть и цѣлый. То тревае короткій часъ часомъ пôвъ годины а часомъ и бôльше. Одъ чого то походить?

Такъ якъ мѣсяць стане часомъ по серединѣ межи землею и сонцемъ и закрые своею тѣнею сонце, такъ само и земля може стати по серединѣ межи мѣсяцемъ и сонцемъ. Тогды земля кидае свою тѣнь на

мѣсяць. Одъ тоѣ тѣни и стае мѣсяць темнымъ. Таке затьмѣня называеся цѣлковитымъ затьмѣнямъ мѣсяця. Коли земля стане саме по серединѣ межи сонцемъ та мѣсяцемъ, анѣ высше, анѣ низше, тогды еѣ тѣнь закрые мѣсяць цѣлкомъ. Даколи зновъ земля не стане по самôй серединѣ межи сонцемъ и мѣсяцемъ а трошки въ бôкъ, тогды она закрые лишъ частину мѣсяця, а друга часть буде намъ свѣтити. Того рода затьмѣня называеся частиннымъ затьмѣнямъ мѣсяця.

Въ той способъ мы выяснили частѣ явища небеснѣ, про котрѣ кождый чоловѣкъ мусить знати. Все те можна досвѣдчити, такъ якъ мы описували въ попереднôмъ числѣ.

А но дѣти, попросѣть вашого пана учителя, абы вамъ тото все выяснивъ и досвѣдчивъ изъ свѣчкою та малыми округлыми предметами якъ орѣхъ, яблоко, або головкою капусты!

ЗАБАВЫ И СТИХИ ДЛЯ ШКОЛЬНОѢ МОЛОДЕЖИ.

подавъ: И. П. ВАСКОВЪ.

Папѣрь всѣ мы достанеме,
Працювати съ нимъ будеме,
Чотыриугольный, бѣлый,
Не дорогій но намъ цѣнный.

Загинати го знаеме,
Рѣчи зъ него здѣлаеме,
Якъ готовѣ рѣчи будуть,
Всѣхъ насъ матки поцѣлують.

Теперь въ едно спѣвайме
И на перстках бѣгайме,
Двигатися добро е
Бо то тѣло вкрѣпляе.

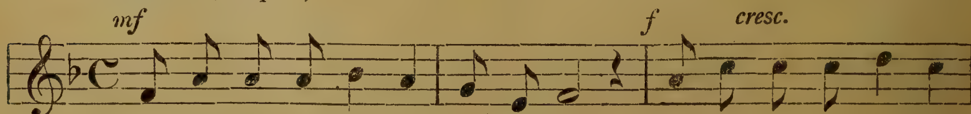
Перстиками кивайме
И локтями вбертайме,
Въ право въ лѣво погнѣмся
Три разъ скокомъ кинѣмся.

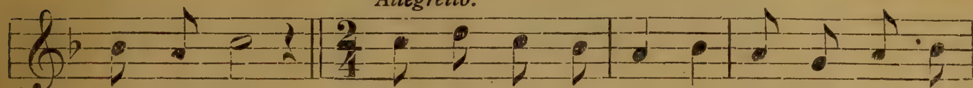

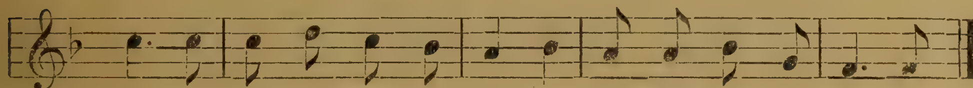
Забавы и игры.

3. Подоляночка.

Дѣти уставляються въ колесо. Одна дѣвчина стоѣть въ серединѣ колеса и виконуе рухи послѣ словъ пѣснѣ.

Ой встань, ой встань, Подоляночко,
Обмий личко якъ ту скляночку,
Возьмися за боки, за свои скоки,
Пôдскочи до раю, бери дѣвча зъ краю!

При словахъ „бери дѣвча зъ краю" вибирае тота, котра въ серединѣ, одну дѣвчину зъ колеса и тота лишаеся въ серединѣ.

НАРОДНѢ ПРИПОВѢДКИ.

Весна нашъ отець и мати: кто не сѣе не буде збирати.
Лѣто на зиму робить.
Въ осени и воробець богатый.
Зима! кожуха нема, чоботи ледащо и ѣсти нема що.

Типографія „Политика“ Прага.

ВѢНОЧОКЪ

ДЛЯ ПОДКАРПАТСКИХЪ ДѢТОЧОКЪ.

Выходить 15. кождого мѣсяця окрôмъ юлія и августа.
Редакторъ: Дръ. ИВ. ПАНЬКЕВИЧЪ. Предплата Кч 12·— на рôкъ. Поодиноке число Кч 1·20.
Выдае Школьный оддѣлъ цивильноѣ управы Пôдкарпатскоѣ Руси.

Адресъ: ВѢНОЧОКЪ, УЖГОРОДЪ, ул. Вараля ч. 32.

Рôчникъ II. Ужгородъ, 15. юня 1921. Число 6.

Кто не одержавъ попередныхъ чиселъ „Вѣночка", най пише до администраціи Вѣночка — Ужгородъ, Вараля ч. 32. а одержить сейчасъ пожадане число.

Кто еще не заплативъ на сей рôкъ, най гроши заразъ пришле на ту саму адресу.

ОСИПЪ МАКОВЕЙ:

ОБЖИНКОВА ПѢСНЯ.

Конець тôй нивѣ, конець,
Будеме плести вѣнець,
Звяжеме жито въ снопы,
Зложиме збѣже въ копы.
Пôйдемъ до господинѣ,
Даме вѣночокъ нынѣ:

Пріими вѣночокъ зъ жита,
Зъ нивы, что градомъ збита.
Маленька была нива,
Маленькѣ зъ неѣ жнива.
Дасть Богъ, нарôкъ зарôдить,
Неврожай нагородить.

ИВАНЪ ФРАНКО:

Ворона и Гадюка.

На дупластôй, головатôй вербѣ надъ рѣчкою звыла собѣ Ворона гнѣздо. Не надѣючися нѣякого лиха, нанесла яець. Коли повыкльовувалися Вороненята, стара Ворона полетѣла шукати для нихъ поживы.

Та въ дуплѣ тоѣ вербы загнѣздилася чорна Гадюка. Она тôльки того й ждала, абы Ворона вывела молодыхъ, и скоро тôльки стара вылетѣла зъ гнѣзда, заразъ Гадюка вылѣзла изъ своеѣ норы, вповзла

до гнѣзда, хопила одно Вороненя и понесла собѣ на страву. Прилетѣла Ворона, позирае, а одноѣ дитинки нема. Покракала, покракала, тай перестала, бо что мала робити? А на другій день глянь! уже й другоѣ дитинки нема: не минувъ тыждень, а Воронинѣ дѣти, щей неопѣрившись, усѣ пощезали. Что вже кракала та нарѣкала стара Ворона — нѣчто не помагало. Прійшлося нести ще разъ яйця и высиджувати ихъ знову. Та ба й за другимъ разомъ таке саме лихо. Скоро тôлько Вороненята повыкльовувалися и мати полетѣла шукати для нихъ поживы, Гадюка день поза день вылазила на вербу и брала собѣ одно Вороненя за другимъ.

Та ось разъ пôдгледѣла Ворона, кто еѣ ворогъ тяжкій. Побачила Гадюку, якъ та брала еѣ послѣдне Вороненятко. То то крику было на все поле! Та что зъ того! Хоть Ворона, стоячи при входѣ до Гадючиноѣ норы, надирала собѣ горло, лаючи та проклинаючи погану розбойницю, Гадюка въ норѣ хрупала еѣ дитинятко. Она чула себе безпечною, бо знала, что Ворона не може ѣй нѣчого зробити.

Помѣркувала и сама Ворона, что крикъ и плачъ нѣ до чого не доведуть и пошла до кумы Лисички просити порады.

Ой кумонько, мовила Ворона — порадь менѣ что маю чинити зъ поганою сусѣдкою, чорною Гадюкою? Жіе въ тôй самôй вербѣ, что й я, та на мое лихо! Два разы вже я высидѣла дѣточокъ, и оба разы ота дводушниця повитягала менѣ ихъ изъ гнѣзда и пожерла! А я нѣякъ не можу досягти еѣ въ тôй норѣ!

Подумала Лисичка, головкою покитала, хвостикомъ помахала тай каже:

— Тутъ кумонько, силою нѣчого не зробишь, тутъ треба на хитрощи взятися.

— Та я то и сама вижу — мовила Ворона, — коли бо на лихо собѣ нѣякоѣ хитрости не умѣю придумати.

— Я тобѣ, кумо, ось что скажу. Тутъ у рѣцѣ часто царська дочка приходить купатися. Пôдглянь ты еѣ, а коли царôвна положить на березѣ золотый ретязь, або яку иншу блискучу рѣчь, то ты вхопи и лети зъ нею, але такъ, абы царськѣ слуги видѣли тебе. Они будуть кричати и бѣгти за тобою, а ты лети просто до вербы и вкинь тоту рѣчь у Гадючине дупло, а сама лети на бôкъ. Побачишь тогды, что зъ того буде.

Послухала Ворона Лисиччиноѣ рады. Скоро тôлько царôвна прійшла купатися и роздяглася на березѣ та положила на пѣску свôй блискучій золотый ретязь, Ворона прилетѣла тай хапъ той ретязь у ротъ и давай утѣкати. Увидѣли то царськѣ слуги, съ крикомъ кинулися за Во-

роною, а та простѣсѣнько до своеѣ верби. Кинула ретязь у Гадючину нору, а сама сѣла собѣ на иншôмъ деревѣ близенько тай глядить, что зъ того буде.

Прибѣгли слуги до верби. Они видѣли, что Ворона зъ ретяземъ спускалася недалеко землѣ, а потомъ подлетѣла вже безъ ретязя. Значить, тутъ десь мусѣла его выпустити! Почали шукати, шпортати, ажъ далѣ одинъ угледѣвши дупло, зазирнувъ до него и побачивъ, что ретязь блищиться въ серединѣ. Заразъ они розкопали нору, ажъ позирають, у норѣ лежить величезна чорна Гадюка. Не звѣдовали слуги, что Гадюка въ крадежи ретязя зовсѣмъ не винувата, вытягли ю зъ норы и убили, а ретязь узяли. А Ворона урадовалася дуже, побачивши смерть свого ворога, и одъ того часу жила собѣ спокойно.

СОНЯШНИКЪ.

До сонця я подхожій
И сонце я люблю:
За сонцемъ повертаю
Я голову свою.

Стою стрункій, высокій
Въ зеленôмъ шатю я.
И золотомъ убрана
Головонька моя.

На каждôй загородѣ
Вы бачите мене,
И всѣ вы ѣли зъ мене
Насѣнячко смачне.

Капуста.

Дай же, Боже, добрый часъ, чтобы моя капусточка пріймалася й у головки складалася! Чтобы моя капусточка была изъ корѣня корѣнистая, изъ листу головистая; чтобы не росла высоко, а росла широко; чтобы была туга, якъ камѣнець, — головата, якъ горнець, а бѣла, якъ полотно.

Рослины дармоѣды.

(За С. Черкасенкомъ.)

Не всѣ рослины здобувають собѣ ѣжу прямо изъ землѣ. Суть межи ними и такѣ, котрѣ своими корѣнцями имаються до якоись иншоѣ рослины и тягнуть зъ неѣ соки. Такѣ рослины звуться звычайно чужоѣдами. Они легкимъ способомъ безъ великоѣ працѣ ѣдять чужу ѣжу, котру собѣ зготовили иншѣ рослины изъ повѣтря и землѣ. Такѣ рослины, что сами не тягнуть поживы прямо изъ землѣ а лише жіють соками другихъ рослинъ, звеме рослинами дармоѣдами. Зъ нихъ нема нѣякоѣ користи, але противно, нищать они тотѣ рослины, на котрѣ сѣдають.

Межи такими рослинами дармоѣдами есть одна дуже шкодлива рослина, котра сѣдае на голузяхъ тополѣ, дуба, вôльхи або и другихъ деревъ — а се есть омела.

Она приростае до голузи дерева, куди еѣ приносять звычайно птицѣ зерняшками. Она скоро пріймаеся, розмножуеся и выдае изъ себе липке насѣня на вподобу круглымъ ягодамъ. Такимъ способомъ насѣня причипляеся скоро на другѣ голузки и за кôлька рокôвъ обсѣдае тота паскуда цѣле дерево. Выходить таке, что омела стае бôльшою, якъ голузя дерева. Дерево на тôмъ дуже терпить. Мѣсто саме розвиватися, оно мусить кормити дармоѣда. Черезъ тото оно хирѣе, росте помало, а часомъ и зовсѣмъ гине.

До такого скорого розмножуваня дармоѣда — омели допомагають головно птицѣ а передовсѣмъ дроздъ. Онъ дуже любить липкѣ ягоды омелы. Наѣвшись ихъ досхочу, дроздъ перелѣтае на иншѣ здоровѣ дерева и переносить на нихъ прилиплѣ до его нôгъ ягоды съ насѣнямъ тоѣ шкодливоѣ рослины.

Дрогою такою рослиною - дармоѣдомъ то повутиця. Она жіе на рослинахъ стебловыхъ на травахъ, городовинахъ, обкручуеся кругъ стебелъ, стромляе въ нихъ своѣ соски (рôдъ губъ, котрыми сосе) и высосае изъ тыхъ рослинъ потрѣбнѣ до ихъ житя соки.

Суть зновъ и такѣ рослины-дармоѣды, котрѣ присмоктуються до корѣня рослинъ. Такими суть петрôвхрестъ и заразиха, котрѣ тягнуть соки изъ конопель и тютюну (догану). У тыхъ дармоѣдôвъ нема корѣнцѣвъ, але кульки-соски, а на стеблахъ мають замѣсть листя луску.

БОРИСЪ ГРИНЧЕНКО:

МОГУТНЫЙ КОМАРЬ.

Надъ ставкомъ*) широководымъ
Посередъ очеретôвъ**),
Тамъ комарь, славетный лицарь
Пôдъ листомъ зеленымъ живъ.

Грає у сурму голосную
И до бою выкликавъ
И зъ людей, и у звѣрины
Кровы безлѣчь выпивавъ.

И его никто на свѣтѣ
Ще й разу не подолѣвъ:
Нашъ комарь уславивсь гучно
Середъ мухъ и комарôвъ.

Всѣ казали, що одъ него
Свѣтъ ще дужчого не знавъ, —
Самъ комарь тому повѣривъ,
Самъ що дня про те казавъ.

Довго бъ нашъ комарь щасливо
У великôй славѣ живъ,
Якъ бы онъ не чувъ про лева,
Що царемъ бувъ у звѣрѣвъ.

Прилѣтала муха жвава
И казала, що она
Лева бачила и силы
Въ свѣтѣ бôльшоѣ не зна.

Запеклося коло серця,
Защемѣло въ Комаря,
И забути онъ не може
На звѣрячого царя.

Мучить думка та проклята,
Що одъ него дужчій е
И у серцю Комаревôмъ
Гордость лютая встае.

Ось выпростуе онъ крыла,
Знявся й лѣсомъ вже летить,
Ажъ туды, де левъ могутный
Пообѣдавши лежить.

Въ сурму голосно ударивъ:
„Гей ты, леве, уставай!
Будемъ битися ажъ поки
Зъ насъ комусь та прійде край.

„Бо на сѣй земли широкій
Мѣсця двомъ немае намъ —
Хочу славы я придбати
И собѣ, и комарямъ!“

Ту-жъ хвилину вже кусае
Лева въ нôсъ швидкій***) комарь
И одразу, заревѣвши,
Скочивъ тутъ звѣрячій царь.

И запекла закипѣла
Середъ нихъ борьба въ ту мить
Въ щоки, въ нôсъ комарь кусае,
Налѣтае и дзичить.

Левъ лютуе! Ще нѣколи
Такъ нѣкто не докучавъ!
Одбивавшися, всю голову
Вже онъ кохтями подравъ.

*) Ставъ, ставокъ = мале озеро, изъ котрого звычайно вытѣкае вода рѣчкою. Въ ставахъ годують рыбы, якъ щуки и коропы.

**) Очеретъ = тросто, ростуча на ставахъ або болотахъ.

***) Швидкій = скорый.

Та комарь усе лютѣйше,
Налѣтае, не вгава;
И царева похилилась
На дернину голова.

Закровавленый, безсилый
Впавъ на землю дужій царь
И, зрадѣвши невымовно,
Задзичавъ тогды комарь.

„Той у свѣтѣ есть найдужчій
Кто найдужчого здолѣвъ:
Свѣтломъ славы осѣянный
Я вернусь до комарôвъ!“

Онъ летить — великій лицарь, —
Лѣсъ потроху вже минавъ...
А павукъ давно мѣжъ листямъ
Павутиня хитро ткавъ.

И комарь у хитрѣ сѣти
Тамъ заплутавсь и повисъ
Скрики жалобнѣ одразу
Тутъ почувъ зеленый лѣсъ:

„Такъ зъ великими бувае!
На що-жъ, доле, ты така?
Подолѣти змôгъ я лева,
Гину я одъ павука!“

Такъ загинувъ лицарь славный
И павукъ его изѣвъ
И про него всѣ забули
Середъ мухъ и комарôвъ.

А. ШМИЛЬОВСКІЙ:

Кумъ Мудерець говорить про щастя.

Коли ишовъ я ще молодцемъ зъ Праги до дому, пустився я зъ пути на широке поле, абы вкоротити дорогу. Прійшовъ я на скошену луку, де въ тѣни вôльхи сидѣвъ на камени старый пастырь. У его нôгъ лежавъ старый кудлатый песъ, а передъ нимъ паслося стадо овець. Поздоровлю я его а онъ звѣдае мене, вôдки я йду. Кажу: вертаюся зъ Праги до дому. — Охъ тамъ есть дѣйсно гарно! — зôтхнувъ старець. Я не бывъ ще въ Празѣ и ледво до смерти я еѣ побачу. Сѣдайте, пріятелю, коло мене въ тѣни, одпôчнѣть и розкажѣть менѣ про Прагу. Спочивши, пôдете потôмъ скорше. — Я сповнивъ его волю и дѣйсно нѣколи потôмъ не жалувавъ того.

Коли мы такъ сидиме и якъ найлѣпше собѣ говориме, прибѣгне зъ поля маленькій хлопчикъ, заплакавъ на весь голосъ и почавъ нарѣкати:

— Дѣдуню, дѣдуню!

Старець погладивъ хлопця по лицѣ и звѣдавъ его ласкаво:

— Что тобѣ сталося, хлопче, что такъ плачешь?

— О, — жалуеться хлопець — я бѣгъ за такимъ краснымъ мотылемъ и вже скоро бывъ бымъ его имивъ, але онъ утѣкъ далеко отъ мене... О, такого чудового мотыля я вже нѣколи, дѣдуню, не зловлю.

— Не плачь, не плачь — успокоюе старець хлопця — ще нагодиться тобѣ другій, ще гарнѣйшій! Впрочѣмъ, коли будешь бôльшій, такій великій якъ твôй няньо и будешь въ житю гонити за щастямъ, поведеться тобѣ часто такъ само, якъ нынѣ. — Хлопець впялить, здивованый, въ дѣдуня свои великѣ очи и звѣдае:

— Я буду гонитися за щастямъ, дѣдуню?

— Такъ, такъ, дитинко, за щастямъ, яке есть таложъ такимъ мотылемъ, якъ ты нынѣ задаръ за нимъ бѣгавъ. И великѣ люде такъ роблять и такъ само ловлять мотылѣ задаръ якъ и ты.

Недбаючи про то, что хлопець ледво его розумѣе, продовжавъ старець:

— Памятай, хлопче! Много людей бѣжить, ба навѣть падае за тымъ мотылемъ-щастямъ черезъ камѣня, ярки и ровы, не дбаючи о путь и часто приходить до нещастя: зломить ногу або вязы, або заблудить до краю, вôдки не знае дороги назадъ, а мотыль, щастя, втѣкае имъ безслѣдно. Де якимъ пощаститься зловити мотыля, але часто, зловивши, зôтруть гарнѣ барвы зъ его крылъ и мотыль, якого зловили въ потѣ чола, не мае для нихъ жаднoѣ вартости.

— И третимъ не ведеться лѣпше. Они по правдѣ зловлять щасливо и дуже обережно мотыля, але потôмъ насилять его на иглу и сховають до скринки за скло а дурнѣ йдуть дивитися на него. Про хосенъ, якій малобы имъ принести щастя, немае й бесѣды. Але працьовитый рôльникъ, бачучи, якъ чудовый мотыль лѣтае въ золотôмъ сонци понадъ полемъ, полюбуеся тымъ выдомъ и оставить его лѣтати далѣ; а самъ працюе пильно далѣ и поле принесе ему стократный плôдъ. И пильный рôльникъ, хлопче, зо всѣхъ найщаслившій.

— Такъ отже не маеме глядати щастя? — звѣдаю старця, коли той замовкъ.

— Немаеме, пріятелю, — одповѣвъ — але маеме пильно працювати, чтобы были мы сами собою вдоволенѣ, а зъ нашоѣ працѣ выростуть высокѣ дерева, зацвѣтуть и — мотылѣ сами прилетять и упадуть на нихъ.

Хлопчикъ не розумѣвъ дѣдуневого слова, але я зрозумѣвъ его добре и благословивъ небо за то, что стрѣнувся я зъ дѣдунемъ и послухавъ его слова. Те слово зробило менѣ не одно добро въ житю.

МИКОЛА ЧЕРНЯВСКІЙ:

СѢЛЬСКІЙ ВЕЧЕРЪ.

Вернулась зъ степу череда,
Жене вôвчаръ свою отару.
И сонце небо покида,
Згаса, ховаючись за хмару.

Идуть зъ покосу косарѣ,
Въ село завидна поспѣшають, —
Идуть, маячать на горѣ;
Дѣвчата йдуть, – пѣсень спѣвають.

Смеркае... Тихне на селѣ.
Одъ ставу вохкость подыхае.
Заходить зѣрка перша въ млѣ,
А заходъ сонця погасае.

Помалу все село.
Народъ вечеряе на дворѣ.
Заносить сонъ своe крыло
И розгорѣлись въ небѣ зорѣ.

Одна упала, простяглась
На хвилю смугою ясною, —
На небо, кажуть, поднялась
Душа тою десь добою.

Нечутно нôчь зайшла кругомъ.
Народъ трудячій засыпае,
И золотымъ, яснымъ серпомъ
На небо мѣсяць выплывае.

Якъ бороняться звѣрята передъ ворогомъ.

(За С. Черкасенкомъ.)

Коли приглянутися близше житю звѣрятъ, птиць и комахъ, то спознаеме, что богато изъ нихъ не гине власною смертею, але одъ руки чоловѣка або одъ кохтѣвъ хижихъ звѣрѣвъ або стають поживою птиць и другихъ комахъ.

Та кожде сотворѣня хоче жити хоть мале хоть велике. Знае оно, что доокола окружено оно непріязнымъ свѣтомъ, и тому кожде измагаеся оборонити себе передъ ворогомъ, або хоть бы утекти.

Для того добре придаються птицямъ добрѣ крыла, звѣрямъ прудкѣ ноги, сильнѣ зубы, крѣпкѣ плавники й хвôстъ. Но не завсѣгды на нихъ покладатися можна. Хоть кто мае дужѣ крыла — а у ворога они ще сильнѣйшѣ; якѣ-бы не были у кого прудкѣ ноги — у ворога они ще прудкѣйшѣ; якѣ бы не были сильнѣ зубы — ворогъ мае ще сильнѣйшѣ.

А вже малосильнымъ сотворѣнямъ прійшло бы ся зовсѣмъ згинути и не остати нѣ одному, коли бы природа имъ не помагала иншимъ

способомъ боронити себе якъ утечею. Суть звѣрята, якъ примѣромъ *черепаха,* котра немае анѣ острыхъ зубôвъ, абы себе боронити, анѣ острыхъ кохтѣвъ, анѣ прудкихъ нôгъ. Противно лѣзе поволи (и мы кажеме тому: лѣзе якъ черепаха) и здавало бы ся, вже давно черепашинъ рôдъ згинувъ бы, коли бы не было еще иншихъ способôвъ обороны.

Гляньте лишъ на неѣ. Все тѣло еѣ зверху и знизу та и зъ боковъ покрыте грубымъ рогомъ, котрый можеме назвати роговымъ панциромъ. Изъ пôдъ того панцира выстають ноги, голова и хвôстъ. Коли черепаха порушаеться, вытягае она голову и ноги изъ пôдъ рога, а коли зайде небезпека, ховае ихъ пôдъ панциръ. Бо якъ же еѣ утѣкати. Она сотворѣня неповоротливе, утѣкати не може и ледвы повзае по земли.

Подобныхъ звѣрятъ на земли бôльше. Часто мѣсто рога мають колючки, якъ примѣромъ ижакъ, ящурѣ, або у водѣ раки, крабы та иншѣ воднѣ звѣрята, котрыхъ тѣло покрыте твердою кожою, звычайно колючою, або и цѣлковито острыми колючками.

Декотрѣ звѣрята рятують свое житя еще бôльше незвычайными способами. Въ Америцѣ жіе одно невеличке звѣрятко. Оно трохи бôльше одъ кота, тôльки ноги у него коротшѣ. Зубы у него не страшнѣ а пазурѣ такожъ. Здавало бы ся, что никто не лякавъ бы ся исперелъ него. Тымчасомъ бояться его всѣ люде и звѣрѣ. Саме оно не полохливе, навѣть чоловѣкъ може подойти до него близько. Ось таке оповѣдавъ одинъ американець про тото звѣрятко: „Кухарка наша зауважала якось, что зъ льоху кôлька день порядъ пропадае мясо. Она думала, что то кôшка и позатикала усѣ дѣры. Але тымъ лихови не зарадила. Все повтарялося то саме. Тогды кухарка постановила конче пôдстерегти злодѣя. Разъ якось въ ночи пôдслухала она шелестъ и пôшла подивитися, что то таке. Она узрѣла тамъ якесь маленьке звѣрятко, завбôльшки доброго кота. Голова у него бѣла, саме оно рудовате, писокъ подовгастый. Коли кухарка прійшла, оно собѣ сидѣло спокойнѣсенько и дивилося на ню. Кухарка не знала, что то за звѣря, тому кинулася на него и вдарила его палицею. Та не встигла она еще его и вдарити, якъ звѣрятко повернулося задомъ до неѣ и приснуло еѣ чимсь въ лице. Наразъ у льоху такъ засмердѣло, что годѣ было дихати. Кухарка не знала, куды подѣтися одъ смороду. Она забѣгла до кухнѣ. Тамъ стрѣтилася изъ газдинею а та, почувши великій сморôдъ одъ кухарки, почала утѣкати одъ неѣ. Сморôдъ розойшовся по цѣлôй хатѣ а кухарка не могла одъ него нѣ обмытися, нѣ обчиститися. Всѣ харчи мусѣла выкинути изъ льоху, бо засмердѣлися — а навѣть сама заслабла на кôлька день.“

Тото звѣрятко прозвано справедливо — *вонючкою.* У него коло хвоста находяться такѣ мыхурцѣ, изъ котрыхъ, коли треба боронитися передъ ворогомъ, бризкае свою смердячу течь.

Але еще цѣкавѣйше бороняться иншѣ сотворѣня якъ примѣромъ мотылѣ и гусенѣ. Они стараються быти зовсѣмъ непомѣтными для ворогôвъ. Всѣ мы знаеме, яке велике число поѣдають ихъ въ садахъ и лѣсахъ птицѣ.

Якъ такимъ сотворѣнямъ рятувати себе передъ загибилею? Декотрѣ изъ нихъ природно мають цѣлкомъ подобу до листя. Птицѣ цѣлкомъ на нихъ не позирають — бо начтожъ имъ ѣсти листя. Такѣ мотылѣ жіють собѣ спокойно и умирають власною смертею.

Подобно дѣеся и съ гусеницями. Коли мы позераеме на голузку дерева, ничего интересного тамъ незамѣчаеме. Всѣ голузки однаковѣ тай тôльки. Але торкнеме мы голузку, здивуемеся. Одинъ сучокъ еѣ заворушився. Приглянувшися ему близше, видиме, что то не сучокъ, але гусѣнь, котра прокинулася на сучка. Она тымъ способомъ охороняе себе одъ птиць, бо знае дуже добре, что они голузокъ изъ дерева не ѣдять.

Въ холодныхъ краяхъ жіе одинъ рôдъ дикоѣ курки. Въ лѣтѣ, коли вся земля покрыта сѣрымъ мохомъ, пѣря на тôй курцѣ такожъ сѣре; колижъ настане зима и земля покрываеся снѣгомъ, то й та курка перебираеся въ иншу одежу, она стае бѣла якъ снѣгъ. Се рятуе еѣ одъ ворогôвъ. Хищнѣ звѣрѣ легко еѣ не запримѣчають и тому она хоронена своею мастею од нападôвъ стрѣльцѣвъ та хижакôвъ.

Такихъ примѣрôвъ можъ назбирати бôльше изъ нашого окруженя. Та придивѣмся лишъ заяцеви-бѣлякови. Хиба онъ не перебирае свою одежу двѣчи на рôкъ? Въ осени линяе и стае бѣлявый а на яри зновъ сѣрѣе. А добре всѣмъ звѣстна птиця дятель? Дятель звычайно довбае своимъ дзюбомъ (клюкомъ) у корѣ дерева и глядае тамъ для себе червакôвъ. Онъ такъ занятый своею роботою, что забывае про все и легко мôгбы якійсь кôтъ або другій хижакъ его изѣсти. Але передъ ворогомъ его хоронить масть его пѣря. Она все подобна до коры лѣсовыхъ деревъ, середъ котрыхъ дятель жіе.

Якъ видно изъ примѣрôвъ бôльшôсть сотворѣнь мае *захистну масть,* котра хоронить ихъ одъ ока ворога. Тота масть все така, яке есть окруженя, въ якомъ сотворѣня жіе.

Но тота захистна масть служить у декотрыхъ сильнѣйшихъ звѣрѣвъ не до обороны, але до нападôвъ другихъ. Такъ примѣромъ пѣвночный бѣлошкурый ведмѣдь подобный все до снѣгу и леду, середъ котрого

онъ жіе. Бѣла шерсть помогае ему пôдкрадатися до морскихъ тюленѣвъ, котрѣ не могуть скоро утѣкати и гинуть въ зубахъ ведмедѣвъ. Такъ отже природа помагае всѣмъ сотворѣнямъ приноровитися до тыхъ условинъ житя, середъ котрыхъ приходиться имъ звычайно жити.

КÔСАРѢ.

Выйшли въ поле косарѣ,
Чтобъ косити до зорѣ,
До обѣду покосили,
Острѣ косы притупили,

По обѣдѣ спочивали,
Потôмъ косы поклепали;
О полудни гребли сѣно
И въ валочки клали щѣльно;

А у вечеръ холодкомъ
Клали въ копички рядкомъ.
Завтра треба рано встати
Чтобъ у стожечки покласти.
Якъ стожечки покончаемъ
По козацки погуляемъ.

Цапъ та баранъ.

(Народна казка.)

Бывъ собѣ чоловѣкъ та жѣнка. Мали они цапа й барана. А были они великѣ пріятелѣ: куды цапъ, туды и баранъ; цапъ въ загороду на капусту — и баранъ туды, цапъ у садъ и баранъ за нимъ.

— Охъ, жѣнко, каже чоловѣкъ, — проженѣмъ мы того барана и цапа, а то за ними нѣ садъ, нѣ городъ не вдержиться. — А забирайтесь, цапе й баране, собѣ съ Богомъ, чтобы васъ не было у мене въ дворѣ.

Скоро цапъ та баранъ тее зачули, заразъ изъ двору майнули.

Пошили они собѣ торбу тай пошли.

Идуть тай идуть. Посередъ поля лежить вовча голова.

Отъ баранъ дужій, та несмѣлый; а цапъ смѣлый та не дужій:

— Бери, баране, голову, бо ты дужій.

— Охъ, бери ты, цапе, бо ты смѣлый.

Узяли въ двохъ и вкинули въ торбу.

Идуть тай идуть, коли горить огонь.

— Ходѣмъ и мы туды, тамъ переночуеме, чтобъ насъ вовки не ззѣли.

Приходять туды, ажъ то вовки кашу варять.

— А здоровѣ, молодцѣ!

-- Здоровѣ, здоровѣ!.. Ще каша не кипить, мясо буде зъ васъ...

Позлякались цапъ и баранъ. Цапъ роздумався и каже:

— А подай лишъ, баране, отую вовчу голову!

Отъ баранъ и принѣсъ.

— Та не ту, а подай бôльшу! — Каже цапъ.

Баранъ знова несе ту саму.

— Та подай ще бôльшу!

Охъ, тутъ уже вовки злякалися; стали они думати-гадати, якъ бы звôдси утѣкати, — бо се кажуть — такѣ молодцѣ, что зъ ними й головы збудешься. Видишь, одну по другôй вовчѣ головы тягають.

Отъ одинъ вовкъ и починае:

— Славна, братя, кумпанія и каша гарно кипить, та нѣчимъ долить, — пôйду я по воду.

Дожидае другій того тай ставъ думати, якъ бы звôдси драла дати:

— Е вражій сынъ: пойшовъ та сидить, нѣчимъ каши долить; ось возьму я ломаку та прижену его якъ собаку.

Якъ побѣгъ, такъ той и не вернувся. А третій, сидѣвъ тай каже:

— Ось пôйду я та ихъ прижену.

Якъ побѣгъ, такъ и радъ бывъ, что утѣкъ.

Та тогды цапъ до барана:

Охъ, брате, треба намъ поспѣшати та намъ отсю кашу доѣдати та изъ того мѣсця утѣкати.

По дорозѣ роздумався однакъ вовкъ.

— Е, чтобъ намъ трьомъ та цапа й барана боятися? Отъ ходѣмъ мы ихъ поѣме, вражихъ сынôвъ!

Прійшли, а тѣ вже добре справилися, уже поѣли, побѣгли тай на дуба вылѣзли.

Стали вовки думати гадати, якъ бы цапа та барана нагнати. Якъ стали ити и найшли ихъ на дубѣ. Цапъ смѣлѣйшій — вылѣзъ ажъ на верхъ, а баранъ несмѣливый — ставъ ниже.

— Отъ, лягай, — кажуть вовки придурковатому вовкови, — ты старшій, тай ворожи, якъ намъ ихъ добывати.

Такъ лѣгъ вовкъ догоры ногамы й зачавъ ворожити. Баранъ на гилѣ сидить та такъ дрижить и боиться, чтобъ не упасти на вовка. Цапъ смѣливый не ставъ мѣркувати, але якъ закричить:

— Подай менѣ ворожбита!

Вовки якъ схватились, то ажъ пили по дорозѣ закурились.

А цапъ та баранъ зъ дуба безпечно позлазили та пôйшли. Зробили собѣ хату тай доси живуть.

ВЪ ОГОРОДѢ.

Ходить гарбузъ по городу
Пытаеться свого роду:
„Ой чи живѣ, чи здоровѣ
Всѣ родичи гарбузовѣ?“
Обозвалась жовта диня,
Гарбузова господиня:
„Еще живѣ, ще здоровѣ
Всѣ родичи гарбузовѣ“.
Обозвались огурочки
Гарбузовѣ сыны й дочки:
„Еще живѣ, ще здоровѣ
Всѣ родичи гарбузовѣ“.
Обозвалась морковиця,
Гарбузовая сестриця:
„Еще живѣ, ще здоровѣ
Всѣ родичи гарбузовѣ“.
Обозвались буряки,
Гарбузовѣ свояки:
„Еще живѣ, ще здоровѣ
Всѣ родичи гарбузовѣ“.
Обозвалась бараболя,
А за нею и фасоля:
„Еще живѣ, ще здоровѣ
Всѣ родичи гарбузовѣ“.
Обозвався старый бôбъ

„Я задержавъ увесь рôдъ!
Ой, ты гарбузъ, ты перистый,
Изъ чимъ тебе будемъ ѣсти?“
„Миска пшона, кусокъ сала —
Отъ до мене вся приправа“.

Забавы и игры.

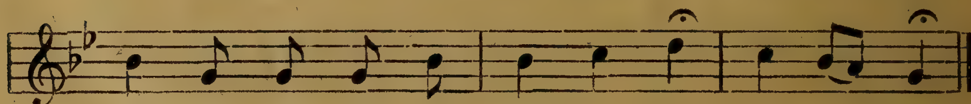
(Веснянки.)

Подала Марійка Пôдгорянка.

4. Журавель.

Дѣти роблять колесо и ходячи, всѣ спѣвають:

Гей, вырубаемъ дубочокъ
Гей, зробиме си плужочокъ
Гей, заореме ланочокъ
Гей, засѣеме конопель.
Гей, а до моихъ конопель
Гей, занадився журавель.
Гей, а я тому журавлю
Гей, прутомъ ноги подломлю.

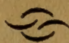

Забава для хлопцѣвъ.

Хлопцѣ стають у кружокъ хребтомъ на вонъ и тримають отворенѣ жменѣ изъ заду. Одинъ бере на твердо скручену хустку (кестеманъ) или кусокъ мотуза и ходить около них говорячи:

„Огень несу не видите
Кому даю не знаете“

и дае до рукъ тайно одному. Кто достане до рукъ, доти бье свого сусѣда изъ правого бока по хребтѣ, доки не оббѣгне доокола на свое мѣсто. Кто дававъ хустку (мотузъ), стае на мѣсто того, котрый доставъ ю. И теперь, кто бивъ, тотъ зачинае около ходити и дае дакому до рукъ говорячи: „Огень несу...“ *Вышняньскій.*

ТИРИНКОВЫЙ ТАНЕЦЬ.

I.

Лемъ ты ся миленька добрô справуй, добрô справуй
Куплю ти тиринку делинову, делинову
Тра ла, ла, ла, ла, ла, ла, ла, ла, ла, ла, ла, ла
Тра ла, ла, ла, ла, ла, ла, ла.

II.

Я ся мôй милый такъ справовала, справовала
Дав' есь ми перстеньокъ стратила я, стратила я
Тра ла, ла, и т. д.

III.

Коли я въ поточку руки мыла, руки мыла
Перстеньокъ до воды упустила, упустила
Тра ла, ла, и т. д.

Изъ чеського переложила *Гвлена Фытуль.*

СОДЕРЖАНЯ:

Типографія „Политика“ Прага.